

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA PODNIKOHOSPODÁŘSKÁ

Oběživo a kriminalita v České republice
Currency and Crime in the Czech Republic

Student: Lucie Harazimová

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Bohuslav Halfar

Ostrava 2015

Zadání bakalářské práce

Student: **Lucie Harazimová**
Studijní program: B6208 Ekonomika a management
Studijní obor: 6208R020 Ekonomika podniku
Specializace: 03 Ekonomika a právo v podnikání
Téma: **Oběživo a kriminalita v České republice**
Currency and Crime in the Czech Republic

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
  2. Teoretické aspekty fungování peněz a jejich vývoj
  3. Právní úprava oběživa v ČR
  4. Kriminalita spojená s hotovostním oběživem v ČR a možnosti prevence
  5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

- BAKEŠ, Milan, aj. *Finanční právo*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-801-6.
GRÚŇ, Lubomír. *Peníze a právo*. Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc, 2009. ISBN 978-80-244-2337-1.
REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **JUDr. Bohuslav Halfar**

Datum zadání: 21.11.2014

Datum odevzdání: 07.05.2015

Ing. Josef Kašík, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně a uvedla jsem použitou literaturu a další prameny.

V Ostravě dne 25. 4. 2015

Lucie Harazimová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce JUDr. Bohuslavu Halfarovi za odborné vedení, cenné rady a pomoc, kterou mi poskytl při zpracování této bakalářské práce.

Obsah

1	Úvod.....	3
2	Teoretické aspekty fungování peněz a jejich vývoj	4
2.1	Geneze peněžních prostředků	4
2.1.1	Předmincovní etapa peněžních prostředků	4
2.1.2	Mincovní etapa peněžních prostředků.....	6
2.1.3	Papírová etapa peněžních prostředků	7
2.2	Historie československé měny	10
2.2.1	Vývoj do 2. světové války	10
2.2.2	Vývoj po 2. světové válce.....	12
2.3	Fungování peněz	14
2.3.1	Definice peněz	14
2.3.2	Funkce peněz	16
2.3.3	Peníze a měna	17
2.3.4	Centrální banka v roli vrcholné měnové instituce	18
3	Právní úprava oběživa v ČR.....	21
3.1	Emise peněz v České republice.....	21
3.1.1	Soustava českých zákonných platidel.....	22
3.1.2	České bankovky a jejich ochranné prvky	26
3.2	Hotovostní oběživo	28
3.3	Bezhotovostní oběživo.....	30
3.4	Měnová regulace ČNB.....	31
4	Kriminalita spojená s hotovostním oběživem v ČR a možnosti prevence	34
4.1	Trestné činy proti měně (trestněprávní ochrana měny)	34
4.1.1	Padělání a pozměnění peněz (§ 233)	34
4.1.2	Neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (§ 234) 35	
4.1.3	Udávání padělaných a pozměněných peněz (§ 235)	36
4.1.4	Výroba a držení padělatelského náčiní (§ 236)	37
4.1.5	Neoprávněná výroba peněz (§ 237).....	37
4.1.6	Společná ustanovení (§ 238).....	38
4.1.7	Ohrožování oběhu tuzemských peněz (§ 239)	38
4.1.8	Reprodukce bankovek	39
4.2	Stupně nebezpečnosti padělků	40
4.3	Korelační analýza vybraných veličin.....	42

4.4	Statistika trestných činů proti měně.....	43
4.5	Prevence kriminality	45
5	Závěr.....	47
	Seznam použité literatury	49
	Seznam zkratek.....	52
	Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce	53
	Seznam obrázků, tabulek a grafů.....	54
	Seznam příloh	55

1 Úvod

Peníze jsou nedílnou součástí nejen ekonomického života, ale rovněž celospolečenským fenoménem. Historicky se vyvinuly ve společný jmenovatel téměř všech statků a služeb, což zásadně usnadňuje směnu a podporuje ekonomický rozvoj. Dokonce peněžní vyjádření dnes zasahuje i do oblastí, které bylo dříve nemorální finančně ohodnocovat. Všeobecnost přijímání, maximální likvidita a vnitřní hodnota učinila z peněz cíl padělatelů, kteří si prostřednictvím méně či více zdařilých napodobenin snažili opatřit finanční prostředky. Ochrana zákonných peněz a bezporuchovost peněžního oběhu je proto důležitou součástí každého měnového systému. Peníze proti padělatelům chrání jednak ochranné prvky na bankovkách a dále se padělání trestá dle platného právního řádu.

Cílem práce je popsat a zhodnotit současnou právní úpravu ČR v oblasti padělání oběživa včetně návrhů prevence. V práci bude použita metoda historická, popisná a statistická, na základě které bude aplikována korelační analýza.

Práce je strukturována do tří hlavních částí, jež jsou dále členěny do dílčích podkapitol. Druhá kapitola se zabývá vývojem peněžních prostředků. Kapitola je chronologicky rozčleněna do předmincovní, mincovní a papírové etapy historického vývoje. Poslední podkapitola této části popisuje vývoj české koruny od jejího vzniku měnovou odlukou roku 1919.

Třetí kapitola je věnována legislativnímu rámci, jenž upravuje peněžní oběh. Charakteristickým rysem měnového práva v ČR je skutečnost, že právní normy nejsou konstituovány do jednoho zákona, proto je snahou této kapitoly roztříštěné znění obsáhnout a integrovat. Poslední podkapitola se zabývá měnovou regulací ČNB, jejíž role je z hlediska tržní regulace peněz nezastupitelná a doplňuje administrativně-legislativní rámec.

V poslední kapitole jsou popsány protiprávní akty tak, jak je vidí nový trestní zákoník. Novelizace trestního zákoníku účinného od roku 2010 se dotkla i oblasti trestných činů proti měně. Byly přidány některé skutkové podstaty především zohledňující rozvoj elektronických platebních prostředků. V trestním zákoníku jsou trestné činy proti měně definovány v rozmezí § 233 až 239. Dále je do kapitoly zařazena korelační analýza a prevence padělání zákonných peněz.

2 Teoretické aspekty fungování peněz a jejich vývoj

2.1 Geneze peněžních prostředků

Není sporu o tom, že peníze jsou jedním z největších vynálezů lidstva. Spousty vynálezů už byly zásadně modifikovány či překonány nebo se nikdy ani ve společnosti neujaly, ovšem peníze přetrvávají. A přetrvávají ve více či méně podobné formě, která se čas od času a místo od místa v běhu dějin změnila, ale smysl zůstává tentýž – směna¹. Stručně peněžní vývoj definuje Grůň (2009, s. 7): „*Peníze prošly vývojem dlouhým několik tisíciletí, od prostředků naturální výměny přes primitivně vyrobené a značené slitky kovů až k raženým mincím, papírovým a plastovým platidlům a platebním prostředkům.*“

2.1.1 Předmincovní etapa peněžních prostředků

Prvotní společnosti fungovaly na principu robinsonovské ekonomiky², tedy vše co bylo vyrobeno, bylo také spotřebováno, respektive vše co bylo uloveno a sesbíráno, bylo spotřebováno. Samozřejmě, že tato prapůvodní společenská uskupení řešila rovněž mikroekonomické otázky a rozhodovala se mezi spotřebou a odloženou spotřebou (investicemi). Tato odložená spotřeba plnila primárně roli rezerv ve formě přebytků potravin, avšak postupně začalo docházet k nahodilým směnným aktům rezerv mezi společenstvími, tedy naturální směně. Rovněž směnné poměry mezi komoditami se utvářely zcela náhodně.

Jak se společnost měnila (rozvíjela) a lidé se začali zabývat chováním dobytka a pěstováním plodin, tak se rezervy stále zvětšovaly, což se logicky odrazilo v růstu směnných aktů a specializaci. Dělbou práce a specializace lidských činností byly motorem růstu produktivity společnosti. Jednotlivá společenství už neobchodovala pouze mezi sebou, ale rovněž obchodovali jednotliví členové společenství uvnitř daného společenství. Vztahy se ekonomizovaly a ekonomické subjekty už nebyly samozásobitelské typu, ale naopak byly interdependentní na dalších ekonomických subjektech.

S dělbou práce a růstem objemu směny čím dál častěji vznikal problém dvojí shody potřeb mezi zúčastněnými subjekty naturální směny. Jednoduše řečeno vlastník ovce nebyl ochoten svůj majetek vyměnit za obilí, proto musel majitel obilí uskutečnit mnohdy i několik subtransakcí, aby uspokojil poptávku majitele ovce a došlo k transakci. Takovýto

¹ Autor si je vědom, že jedinou funkcí (smyslem) peněz není pouze směna, ale směnu vnímá jako nejdůležitější a prapůvodní funkci peněz.

² Robinsonovská ekonomika je charakteristická svou soběstačností a uzavřeností.

postup ovšem celou transakci prodražil. Majitel obilí musel vynaložit úsilí, aby provedl několik vedlejších transakcí a získal tak ovci. Vysoké transakční náklady donutily subjekty přijímat i jiné zboží než právě potřebovali za účelem další směny. Tímto způsobem se vyčlenila komodita mající charakter všeobecně přijímaného ekvivalentu a směnný akt se rozpadnul z $X - Y$ na $X - P$ a $P - Y$ ³. Revenda (2011) tvrdí, že postupně byla naturální směna vytlačena a obchodovalo se prostřednictvím směny peněžní.

Ryze ekonomické zájmy účastníků transakcí daly tzv. zdola vzniknout prvním penězům. Jak uvádí Grůň (2009), první peníze se nazývají jako naturální, zbožové či primitivní peníze. Dále Grůň (2009) jmenuje jednotlivé naturální peníze, které se samozřejmě různí v závislosti na čase a místě používání. Na území Slovanů se nejčastěji jako primitivní peníze užíval med, obilí, kožešiny a plátno (Jílek 2004). Na ostrovních a přímořských území se jako „zvláštní“ komodita vyčlenily například žraločí zuby, perly, lastury, mušle, kokosové ořechy, na africkém kontinentu se platilo mj. kakaovými boby, slonovými kostmi. Nejčastěji užívaným platidlem byl ovšem dobytek, od jehož latinského názvu *pecus* bylo odvozeno latinské slovo *pecunia* česky peníze. Výše uvedené dokazuje, že všeobecně přijímaným ekvivalentem se může stát cokoli, co je dotčenými subjekty přijímáno za zboží a služby a za úhradu dluhů. Ne vše ale může být z povahy věci všeobecně přijímáno.

I přesto že se dobytek používal jako peníze, mělo toto platidlo spoustu nevýhod. Dobytek vyžadoval určité skladovací a udržovací náklady, byl samozřejmě těžce dělitelný, a pokud se rozdělil, podléhal zkáze. Proto se jako vhodná forma platidla začaly prosazovat kovy obíhající nejprve se zavedenými naturálními penězi, později naturální peníze pro své značné výhody zcela vytlačily. Jílek (2004) tvrdí, že jsou drahé pro své vlastnosti přímo předurčeny plnit roli platidel. Jako nejdůležitější vlastnosti uvádí, že jsou snadno dělitelné a dělením neztrácí hodnotu, dají se znovu spojit do slitků různých velikostí, nekazí se, v malém kousku drahého kovu byla obsažena velká a relativně stála kupní síla. Tyto vlastnosti peněz se dají sumarizovat do následujícího výčtu:

- dělitelnost,
- trvanlivost (explicitní i implicitní),
- přenositelnost.

V přelomové knize politické ekonomie Pojednání o povaze a původu bohatství národů od Adama Smithe (cit. Mach 2003, s. 7) je napsáno: „*Nejenže kov lze uchovávat s nejnižšími ztrátami, lze jej také dělit na libovolně malé části a pak je zas stavít*

dohromady, což je vlastnost, kterou jiné stejně trvanlivé komodity nemají a která je předurčila k tomu, aby se staly nástrojem obchodu a oběhu. “

Skrze tato pozitiva, které všeobecně kovy nabízely, se při směně vyskytovaly i nevýhody. Většina subjektů totiž jen stěží mohla jednoznačně určit kvalitu kovu, k tomu bylo zapotřebí jistého specialisty (arbitra).

Kovy se přetavovaly do různých forem peněz. Zlato a stříbro se nejčastěji transformovalo do prutů či bloků, ozdobných kruhů. Z mědi a bronzů se vyráběly sekery, nože, srpy, motyky (Grůň 2009).

2.1.2 Mincovní etapa peněžních prostředků

Kovy se staly hlavním reprezentantem peněz ve starověku pro své výsostné vlastnosti, avšak s růstem produktivity práce v zemědělství, řemeslné výrobě, s růstem dopravy o obchodu sílil problém s neustálým ověřováním platidla při jednotlivých transakcích. Po řadě století užívání vzácných i méně vzácných kovů jako platidla se vyvinul převratný vynález lidstva – mince.

Na minci byl při výrobě vyražen specifický znak, který účastníkům transakcí vydával signál o své předem známé kvalitě (hmotnost, ryzost) a kupní síle. Mince byla de facto zvážena jen jednou a to při výrobě. Tržním aktérům tak odpadnul opakující se zdoluhavý proces vážení a snížily se transakční náklady. Neocenitelný signalizační efekt mince musel být přirozeně dán jistou hospodářskou či státní autoritou, aby obchodníci minci věřili a akceptovali ji. Pekárek (2000, s. 7) trefně poznamenává: *„Z počátku to byly z dnešního pohledu nepřiliš přesně odvážené kousky zlata nebo stříbra, označené plastickým obrazem něčeho, co bylo obecně považováno za symbol místa původu. Pokud měly takto označené kousky drahého kovu důvěru, byly přijímány již bez vážení a právě tím se staly penězi. “*

Revenda (2011) uvádí jako nejstarší známé mince *dummy* pocházející z řecké Lýdské říše (jihozápadní část dnešního Turecka) 7 stol. před. n. l. Stejně se vyjadřuje rovněž Grůň (2009) a dodává, že se mince vyráběly ze směsi zlata a stříbra (tzv. *elektrum*).

Jak bylo výše uvedeno, ražené mince snižovaly ekonomickým subjektům transakční náklady. Tyto subjekty byly ochotny za vyražení „jakosti“ na svůj vzácný kov přirozeně zaplatit a to do výše úspory transakčních nákladů. Čím více mincoven na daném teritoriu působilo, tím byly poplatky za ražbu nižší v duchu konkurenčního prostředí. Vládcí a později vlády si postupem času uvědomili, jaký prospěch by mohli získat zmonopolizováním ražby mincí na svém území ve formě tzv. ražebného (Mach, 2003).

Panovníci emisním monopolem (mincovní regál) určovali obsah drahého kovu, podobu mince a podmínky oběhu. Ražbu mincí zajišťoval buďto přímo panovník ve svých či zestátněných mincovnách za úplatu, nebo emisní monopol poskytnul mincovně na bázi vládní licence. V obou případech byl emisní monopol důležitým příjmem vládní pokladny.

V souvislosti se „zestátněním“ ražby mincí pod patronací panovníka se značně rozšířil do té doby málo známý jev – inflace. Monopol a víra subjektů v danou hodnotu mince umožnila monetární autoritě peníze záměrně kazit³. Tajně se mince tzv. zlehčovaly, snižoval se obsah drahých kovů a přidával se lacinější kov pro zachování vzhledu a váhy. Tímto postupem se do oběhu dostávaly neplnohodnotné mince. Důvody penězokazectví byly různé. Někdy se panovník uchýlil k oklamání veřejnosti v její prospěch (získaný vzácný kov použil k financování veřejného projektu), ale většinou se k tomuto jednání snížil pro svůj vlastní prospěch. Růst cen (inflaci) dokládá Grůň (2000) na situaci Starověkého Říma, jehož vládci se snažili opakovaně stabilizovat situace vyvolané penězokazectvím. Sociální nepokoje a úpadek obchodu byly řešeny např. paralelní emisí plnohodnotných mincí. V tomto případě byly plnohodnotné mince tezaurovány obyvatelstvem a potvrdil se Greshamův zákon⁴. Problémy v peněžním oběhu a státních financí ekonomiku zpětně naturalizovaly, protože se daně a platy vojáků a úředníků vyplácely v naturáliích. Grůň (2009) dále uvádí, že penězokazectví bylo v období rozvinutého feudalismu mnohem častější než v antickém Římě a často se o podvodech panovníka zmiňují i osobnosti doby např. Kosmas.

Ve středověku se na našem území ekonomické vztahy částečně zpětně naturalizovaly, jelikož obyvatelé byly přivázáni k půdě. Část svých výdělků odevzdávaly feudálům v naturáliích, zbytek spotřebovali.

Pokud je měnová soustava založená jen na jednom ze vzácných kovů např. stříbru, nazývá se tato soustava jako monometalismus. Naproti tomu užívá-li se paralelně dvou kovů zpravidla zlata a stříbra, měnová soustava je nazývána jako bimetalismus⁵.

2.1.3 Papírová etapa peněžních prostředků

Růst objemu transakcí a nedostatek drahých kovů způsobil, že mince přestávaly být ve směně vyhovující. Pokud se jednalo o velké transakce, bylo nepohodlné a dosti rizikové

---

³ Je nutné rozlišovat mezi penězokazectvím a paděláním peněz. Peníze záměrně kazili vládci, kdežto o padělky mincí se snažily jednotlivci ve svůj vlastní prospěch pod hrozbou vysokých trestů.

⁴ Greshamův zákon jednoduše říká, že „nekvalitní“ peníze vytlačují z oběhu „kvalitní“ peníze.

⁵ Více o bimetalismu resp. monometalismu pojednává např. Friedman (1997). Na konkrétní situaci v USA popisuje možnosti obou systémů a vliv vlády v měnových otázkách.

nosit toliko stříbra či zlata při sobě. Revenda (2000) připomíná, že tyto nedostatky byly odstraněny pomocí papírových platidel – státovek, které emitoval stát. Nosit papírové peníze bylo mnohem pohodlnější a méně nápadnější a rovněž byl odstraněn problém s nedostatkem drahých kovů. Zde však výčet výhod historicky končí. Druhý jmenovaný problém se však velmi záhy úplně otočil, z nedostatku drahých kovů došlo k přemnožení státovek. Pokud je něčeho na trhu přebytek, trh si poradí, cena nechtěného zboží klesá, a tak klesala kupní síla státovek a agregátní cenová hladina pochopitelně rostla.

Státovky⁶ byly emitovány jako substitut k drahým kovům s příslibem zpětného odkupu ze strany emitenta (panovníka, státu). Velikost emise byla dána pouze rozhodnutím emitenta, a ten se velmi zřídka rozhodoval dle potřeb trhu. Naopak, častěji potřeboval zafinancovat schodek státní pokladny či válku a natisknul si nekrytých peněz, kolik potřeboval. Žádný homo economicus by ani a priori nikdy takové státovky nepřijal, byť jsou s příslibem konvertibility na mince. Aby panovník zamezil používání mincí či naturální směně, vyhlásil státovky jako zákonné platidlo s nuceným kurzem a oběhem. Historicky se jen velmi málo státovek z trhu stáhlo, tak jak bylo původně slíbeno. Většina těchto případů končila státním bankrotem a měnovou reformou (Revenda 2000).

Jeden z velkých experimentů s neplnohodnotnou měnou provedl skotský ekonom John Law. Pro svůj experiment si vybral krizí zmítanou Francii. V roce 1716 založil Banque Générale, která začala půjčovat nekryté bankovky⁷. Víra v hodnotu peněz se brzy zhroutila a celý systém zkolaboval, Law byl nucen ze země uprchnout (Holman 2005).

Druhou, mladší formou papírových peněz, která naopak vznikala spontánně (tržně) byly bankovky. Obchodníci si často své mince z různých důvodů uschovali⁸ u zlatníků a ti jim na tyto mince vystavili papírový depozitní certifikát opravňující k výběru daného množství. Postupem času obchodníci při transakcích nepoužívali mince, ale právě ony depozitní certifikáty a nový majitel si kdykoli ke zlatníkovi mohl dojít pro své mince. Zlatník jich měl ve svém trezoru přesně takové množství, na kolik zněly jim vydané certifikáty – plnohodnotné bankovky. Banky⁹ si časem všimly, že si k nim málokdy dojde majitel certifikátu vybrat své mince, protože se peněžním substitutem všeobecně platilo. Proto banky začaly půjčovat peníze (emitovat certifikáty) nad rámec uložených prostředků,

---

⁶ „Platnost našich posledních papírových státovek byla ukončena v roce 1972. Státovkový režim, který zahrnoval i mince, skončil v roce 1990 (Pekárek 2000, s. 9).“

⁷ Zde lze jen stěží rozlišit, zda šlo o bankovky či státovky. I přesto, že peníze vydávala banka, byla podřízena státu.

⁸ Za tuto úschovu si zlatník účtoval poplatek.

⁹ Banky se transformovaly ze zlatníků, směnárníků, lichvářů... Název pochází z italského výrazu banco, což znamená stůl, ten byl příznačný pro bankovní operace.

samozřejmě za úrok. Historická zkušenost bankéřům napovídala, že si nikdy nepřijdou všichni klienti v jeden moment vybrat své mince a na jejich podvod se nikdy nepřijde. Tak vznikly banky s částečnými rezervami a neplnohodnotné peníze. Problém nastal, pokud certifikát začal ztrácet na kupní síle nebo se mezi držiteli rozšířil názor, že jejich banka provádí podivné praktiky. V takovém případě klienti banky okamžitě běželi¹⁰ vyzvednout si své mince. Banka byla schopna odkoupit jen tolik certifikátů, kolik měla aktuálně mincí v trezoru, zbytku klientů zůstaly jen bezcenné papíry a banka zkrachovala. Jak uvádí Rothbard (2001), banky s částečnými rezervami jsou v každém okamžiku již zkrachovalé.

Revenda (2011) uvádí ještě jeden ze způsobů vzniku bankovek. S rozvojem velkovýroby obchodníci často nemohli za zboží zaplatit okamžitě, tak vydali protistraně směnku namísto mincí. Protistrana však mnohdy potřebovala peníze dříve než v den splatnosti, tak se obrátila na banku, která směnku eskontovala a poskytla obchodníkovi rovněž směnku (bankovku). Bankovka měla ale větší kredibilitu než směnka původní a obchodník ji mohl bezproblémově použít při dalších transakcích.

V období ekonomické prosperity nikdo nepožadoval výměnu bankovek za mince, naopak v časech ekonomických potíží mnoho podnikatelů neproplácelo eskontované směnky bance, rozšířily se obavy o likviditu banky a každý běžel do banky vyměnit své bankovky za mince. Banka zkrachovala a v bankovním sektoru zavládla nejistota a krize (Revenda 2011). Další úskalí takového bankovníctví vidí Jílek (2004) ve velkém množství druhů bankovek od jednotlivých bank, které každá samostatně emitovala. Systém byl nepřehledný a bylo těžké rozlišit padělky. Tyto důvody daly vzniknout centrální instituci (centrální bance), jež emitovala jediné bankovky a mince a postupem času dochází i k regulaci celého bankovního sektoru za účelem zvyšování jistoty a předcházení bankovních krizí.

Mises (cit. podle Koderová, Sojka a Havel 2011, s. 66) uvádí, že: *„Peníze nemohou vzniknout jinak, než jako komodita, po níž existuje předchozí nepeněžní poptávka. Nekryté papírové peníze tuto vlastnost nesplňují, nemohou proto vzniknout přirozeným procesem na svobodném trhu. Jejich existence v reálném světě je pak dokladem porušení práv občanů při zavádění takových peněz na trh.“* Ludwig von Mises patřil mezi pokračovatele Rakouské školy, jenž zastávala liberální názory a myšlenkově navazovala na klasiky a neoklasiky. Jak uvádí Holman (2005), Rakouská škola je typická svými obavami

---

¹⁰ odtud „run“ na banku

z úvěrové expanze komerčních bank pod taktovkou centrální banky jakožto věřitele poslední instance. Ekonomové Rakouské školy dodnes prosazují zlatý standard a 100% krytí bankovních úvěrů rezervami. Naopak ekonomové keynesiánské linie by k výše uvedené citaci měli spoustu výhrad.

Pokud je měnová soustava založená jen na jednom ze vzácných kovů např. stříbru, nazývá se tato soustava jako monometalismus. Naproti tomu užívá-li se paralelně dvou kovů zpravidla zlata a stříbra, měnová soustava je nazývána jako bimetalismus.

2.2 Historie československé měny

Československá měna prošla velmi zajímavým obdobím od svého vzniku roku 1919, stabilita měny byla historicky testována několika ekonomickými ale i politickými systémy či zásadními měnovými reformami.

2.2.1 Vývoj do 2. světové války

Název „koruna“ byl zaveden v Rakousku-Uhersku již v roce 1892, který nahrazoval stříbrný zlatník. Koruna byla silně navázána na zlato, tudíž šlo o stabilní měnu, na jejíž principy bylo později navázáno. Po vzniku samostatného Československa se nová vláda musela vypořádat s poválečným inflačním dědictvím rakouskouherské koruny, její vazba na zlato byla totiž ve válečných letech zrušena. Vencovský (2003) uvádí, že se profilovaly tři přístupy k řešení měnové otázky. Nakonec vyhrálo řešení Aloise Rašína, který počítal s bezodkladnou měnovou odlukou, vytvořením vlastní měny, restrikcí peněžního oběhu s cílem zvýšení kupní síly a vytvořením prozatímního Bankovního úřadu ministerstva financí namísto centrální banky.

Měnová reforma začala 25. února 1919 na základě zákona č. 84/1919 Sb., *jímž se ministr financí zmocňuje, aby provedl nařízením okolkování bankovek a soupis jmění za účelem uložení majetkové dávky*, mj. obsazením státní hranice a přerušením veškerého styku se zahraničím. Poté se přistoupilo k samotné akci, která spočívala v okolkování předložených rakouskouherských bankovek¹¹ a zpět do oběhu byla navracena polovina. Druhá polovina byla zadržena jako nucená půjčka, na níž byly vydány státní dluhopisy úročené 1 %. Stejně se postupovalo u všech druhů peněžních vkladů, které se musely

---

¹¹ Kolkování probíhalo v poměru 100:1, tedy např. 100korunová rakouskouherská bankovka byla opatřena kolkem s nominální hodnotou 1 koruna československá.

přihlásit, nepřihlášené propadly státu. Paralelně probíhal soupis veškerého movitého a nemovitého majetku občanů k 1. březnu 1919, jenž později posloužil jako základ pro stanovení mimořádné daně z majetku a přírůstku majetku. Grůň (2009) tvrdí, že se k okolkování přistoupilo proto, že nový stát nebyl schopen technicky zajistit vlastní tisk měny, kterou by nebylo možno snadno padělat. Tisk některých nových bankovek byl sice zajištěn v USA, ale již nebylo možno z inflačních důvodů dále čekat. Později v roce 1919 se začaly vyměňovat okolkované peníze za československé státopvky.

I přesto, že již v roce 1920 byl vydán zákon o zřízení centrální banky, Národní banka československá vznikla až v roce 1926 a nahradila tak Bankovní úřad ministerstva financí.

V prvních letech byla Rašínem aplikována přísná monetární restrikce, tzv. deflační politika, která měla za cíl zhodnotit československou korunu a zvýšit její kupní sílu. Tato politika nebyla v prvních dvou letech příliš účinná a především měla řadu odpůrců, proto se v roce 1925 přešlo k politice měnové stabilizace. Prostřednictvím měnové stabilizace došlo k ekonomickému oživení, ideovým otcem celé koncepce byl Karel Engliš. Po krátkém oživení ekonomické aktivity se do ČSR přelila tzv. velká hospodářská krize mající příčinu v krachu na newyorské burze v roce 1929.

Po hospodářské krizi se dostavila konjunktura, která však byla způsobena masivními vládními zakázkami na obranu země před hitlerovským Německem. Všechny investice do obrany země nakonec vzaly za své po Mnichovské konferenci 29. září 1938. Na základě této konference bylo od Československa odtrženo cca 30 % území, které zabralo především Německo a dále Maďarsko a Polsko. Tyto země okamžitě po anexi začaly jednat i v měnové oblasti. V sudetoněmeckých územích byla zavedena říšská marka jako jediné zákonné platidlo, na maďarských zabraných územích pengő a na polském území zlotý. Všechny tyto měny byly vyměňovány za Kč v dosti nevýhodných poměrech, Kč byla záměrně podhodnocena. Na zbytku území vzniklo Česko-Slovensko, jelikož Slovensko se prohlásilo autonomním. V návaznosti na to, jak uvádí Vencovský (2003), se československá koruna přejmenovala na korunu s označením K a Národní banka Československá se stala Národní bankou Česko-Slovenskou.

Dne 15. března 1939 se i ze zbytku republiky stal Protektorát Čechy a Morava a Slovensko stačilo ještě den před tím vyhlásit nezávislý stát s „korunou slovenskou“. Ve výnosu o zřízení Protektorátu se jen velmi stručně pamatuje na korunu. „*Zákonným platidlem jest vedle říšské marky až na další koruna. Poměr obou měn navzájem určí říšská vláda*“ (Grůň 2009, s. 85). Zmíněný poměr samozřejmě nadhodnocoval říšskou marku, která musela být směňována za 10K, reálný kurz odpovídal 6 až 7K. Toto bylo jen

jedno z mnoha ekonomických opatření vedoucích k drancování české ekonomiky ve prospěch nacistického Německa.

2.2.2 Vývoj po 2. světové válce

Po skončení války v roce 1945 se musela urgentně řešit měnová otázka, jelikož bez zdravé měny se jen těžko může ekonomika opět začít rozvíjet. Na bývalém území protektorátu se začaly okamžitě stahovat z oběhu říšské marky za koruny v poměru 1RM za 10K, později se taktéž postupovalo v pohraničí. Slovensko mělo vlastní korunu slovenskou jako jediné zákonné platidlo s výjimkou území zabraném po Mnichovské konferenci Maďarskem, kde obíhalo pengö. Toto území připadlo po válce zpět Slovensku resp. Československu a bylo rozhodnuto o okamžitém stažení a výměně pengö za korunu slovenskou v poměru 2Ks za 1 pengö. Na území Československa se tedy do konce srpna 1945 podařilo zlikvidovat okupační měny a vytvořit 2 separátní měnové oblasti. Vyústěním těchto snah byla měnová reforma, která zaváděla jednotnou československou měnu (Kčs) k 1. listopadu 1945 v poměru 1 koruna česká za 1 korunu slovenskou (Vencovský, 2003). Inflační problém ovšem nebyl vyřešen, vklady v bankách byly prohlášeny za vázané a nesměly být použity. Na sanaci těchto vkladů byl zřízen Likvidační fond měnový, jenž měl za úkol tyto vázané vklady postupně sanovat především z výnosů mimořádné majetkové daně a z konfiskovaného majetku a dle peněžních potřeb ekonomiky.

Po Únorovém převratu a uchopení moci komunisty se ekonomika vydala směrem centrálního plánování hospodářského systému. K centralizaci ekonomiky přispěly znárodnovací dekrety bank a podniků a dvouletý plán na obnovu ekonomiky v letech 1947 – 1948. Převratnými změnami prošla také Národní banka československá, nejen že byla v roce 1950 přejmenována na Státní banku československou (SBČS), ale stala se tzv. monobankou s rozvětvenou sítí poboček. *„Cílem prováděných reforem bylo soustředit úvěrové zdroje a kontrolu jejich použití, což mělo umožnit lepší koordinaci úvěrové politiky s rozpočtovou a měnovou politikou. Snaha o centralizaci bankovníctví byla jen věrným odrazem situace v ekonomice, kde bylo důsledně zaváděno centrální řízení“* (Hásková a kol., 1993, s. 29).

Snad nejznámější, nejdiskutovanější a nejkontroverznější měnovou reformu v dějinách československé koruny provedli komunisté v roce 1953. *„Provedení peněžní reformy v roce 1953 bylo zdůvodňováno nutností „likvidovat inflační následky způsobené*

válkou a ...dovršit podlomení hospodářské moci zbytku boržoasie, která zaujímala ještě do roku 1948 významné hospodářské pozice a shromáždila značné peněžní prostředky“ (Hásková a kol., 1993, s. 31). Podobně se vyjadřuje rovněž Vencovský (2003), který dále jako pravý důvod uvádí totální přechod ekonomiky na socialistický sovětský systém, jenž musel začít s nezatíženým peněžním stavem. Hotovost byla obyvatelstvu měněna v poměru 5:1 do výše 300Kčs, ostatní hotovost v poměru 50:1. Obdobně se postupovalo s vklady, kde se výměnný kurz pohyboval od 5:1 až do 30:1 podle velikosti vkladu. Zbylé prostředky zablokované a zmrazené na tzv. vázaných účtech po reformě z roku 1945 byly dokonce zcela anulovány. Z těchto opatření plyne, že obyvatelstvo de facto přišlo o úspory. Stejně se vyjadřuje Geršlová a Sekanina (2002): „*Likvidaci úspor všichni pociťovali jako krádež svých poctivě vydělaných peněz [...]. Značná část pracujících, zejména ve velkých průmyslových podnicích, projevila s těmito opatřeními otevřeně svou nespokojenost. Stranické a státní vedení tak bylo poprvé konfrontováno se širokým a ostrým odporem dělníků proti hospodářské politice.*“ Dále byl reformou zrušen lístkový systém přetrvávající z dob války.

Rok po reformě v roce 1954 Československo vystoupilo ze západních struktur, do kterých vstoupilo jako zakládající člen v roce 1944, konkrétně šlo o Mezinárodní měnový fond a Světovou banku.

Od měnové reformy až do listopadu 1989 se s československou korunou nic zásadnějšího nedělo. V oblasti hospodářskopolitické to však bylo zcela opačně. Začala se projevovat strnulost a neefektivita celého systému. Jinak tomu ani nemohlo být, není možné integrovat a predikovat preference spotřebitelů a investorů na pět let dopředu (pětiletky). Proto byly jisté snahy systém částečně reformovat. Jak uvádí Geršlová a Sekanina (2002), nejprve to byla Rozsypalova reforma v roce 1958, později hlubší Šikova reforma v 60. letech související s Pražským jarem a uvolňování poměrů. Později v 80. letech byly provedeny ještě dva další pokusy o reformy.

Až po roce 1989 Československo nastoupilo opět cestu tržního systému hospodářství. S tím souvisely i změny v oblasti měnové politiky. Liberalizace cen sebou nesla jev po desetiletí neznámý a tím byla inflace¹², proto byla měnová politika nastavena restriktivně využívající přímé, netržní nástroje jako byly úvěrové a úrokové limity.

---

¹² V centrálně plánovaném hospodářství otevřená inflace neexistuje, protože ceny jsou stanovovány administrativně. Ovšem existuje potlačená inflace projevující se v rostoucím černém trhu či v podobě vynucené odložené spotřeby (úspor).

Posledním mezníkem ve vývoji měny byl rok 1993, kdy se po desetiletí trvající československá jednotnost rozešla a vznikla Česká republika a Slovenská republika. Rozdělení mělo samozřejmě i měnové konsekvence. „*Všeobecná politická a hospodářská situace v lednu 1993 v obou nově vzniknuvších státních útvarech měla za následek urychlení procesu přípravy již prejudikovaného definitivního oddělení obou národních ekonomik cestou měnového osamostatnění*“ (Grůň 2009, s. 98). Podle zákona 6/1993 Sb. byla stanovena měnovou autoritou ČNB a měnou koruna česká s označením Kč.

2.3 Fungování peněz

Po krátkém a přehledném exkurzu do vývoje platebních prostředků je nyní nutné vymezit pojem peníze. Peníze se neustále vyvíjí, finanční inženýři stále vynalézají nové finanční produkty a je velmi složité se v problematice orientovat a neméně složité je určit, co ještě považovat za peníze, a co už nikoli. Následující kapitola se bude snažit výše zmíněný problém osvětlit.

2.3.1 Definice peněz

Na základě kapitoly 2.1 o vývoji peněz by nebylo těžké usoudit, že penězi může být cokoli, čím lze při směně zaplatit. De facto totéž uvádí Revenda (2000, s. 22), který konkrétně peníze definuje jako: „*Jakékoli aktivum, které je všeobecně přijímáno při placení za zboží a služby nebo při úhradě dluhu.*“ Tato tzv. **teoretická definice** peněz však v dnešní ekonomické realitě naráží. Pakliže tuto definici aplikujeme na dnešní peníze, budou ji odpovídat pouze hotovost a vklady na běžných účtech, případně ještě cestovní šeky. Při hlubší analýze lze zjistit, že tyto tři veličiny spolehlivě nevysvětlují další makroekonomické veličiny, které by dle empirických výsledků vysvětlovat měly. Proto je nutné zahrnout do těchto analýz i „širší“ peníze i přesto, že nevyhovují podmínkám teoretické definice. Typickým příkladem jsou termínované vklady. Ty neodpovídají teoretické definici, jelikož nejsou okamžitě použitelné ve směně, ale až po uplynutí stanoveného termínu. V realitě tyto omezené vklady mohou být omezeně použity, z toho důvodu je vhodné tyto peníze do analýzy zahrnout. Tato omezení teoretické definice daly vzniknout **definici empirické**. Revenda (2000, s. 25) definuje empirickou teorii následovně: „*Nejlepším vymezením peněz je to vymezení, které nejlépe předpovídá vývoj těch proměnných, který by peníze měly vysvětlit.*“

S empirickou definicí úzce souvisí peněžní agregáty¹³, jenž odrážejí různý stupeň likvidity peněžních prostředků a finančních aktiv. Jílek (2004) říká, že různá finanční aktiva naplňují znaky peněz různě, proto centrální banky sestavují právě ony peněžní agregáty. Pomocí regulace jednotlivých peněžních agregátů nastavují centrální banky své nástroje a dosahují stanovených cílů, protože vývoj peněžních agregátů relativně spolehlivě vysvětluje proměnné typu cenová hladina, ekonomický výstup atp. Náplň jednotlivých peněžních agregátů a volba prioritního agregátu se v různých ekonomikách odlišuje dle záměrů centrální banky. Revenda (2000) vymezuje peněžní agregáty následovně:

- $M1 = \text{hotovostní oběživo}^{14} + \text{vklady na běžných účtech v bankách},$
- $M2 = M1 + \text{termínované vklady v bankách} + \text{ostatní vklady v bankách},$
- $M3 = M2 + \text{vklady v zahraničních měnách v bankách},$
- $M4 = M3 + \text{vklady v nebankovních institucích v domácí měně} + \text{krátkodobé cenné papíry v domácí měně}$
- $M5 = M4 + \text{ostatní cenné papíry v domácí měně}.$

Z výčtu je jasné, že vyšší agregát vždy obsahuje předchozí agregát a další aktivum s nižším stupněm likvidity. S klesajícím číslem za písmenem „M“ se zvyšuje likvidita daného agregátu a je tedy snazší převést tato aktiva na okamžité peníze, samozřejmě i s menšími transakčními náklady.

ČNB implementovala v této oblasti tzv. harmonizované peněžní agregáty standardizované ECB. První skupinu tvoří M1 (úzké peníze) zahrnující oběživo, zůstatky převoditelné na oběživo či použitelné k bezhotovostní platbě. Druhá skupina M2 (střední peníze) zahrnuje M1 a navíc vklady se splatností do dvou let a s výpovědní lhůtou do tří měsíců. Poslední skupina M3 (široké peníze) je tvořena M2 a nástroje peněžního trhu jako akcie, podílové listy fondů peněžního trhu, repo operace a cenné papíry peněžního trhu (ČNB 2014a).

---

¹³ V literatuře se synonymně uvádí také měnové agregáty.

¹⁴ Občas se samostatně vyjadřuje peněžní agregát MO obsahující pouze hotovostní oběživo.

2.3.2 Funkce peněz

Peníze v sobě musí mít implicitně zabudovány tři nezbytné peněžní funkce, pokud dané aktivum jeden ze znaků nevykazuje, nemůže plnohodnotně plnit roli peněz v ekonomice a dříve či později bude spontánně nahrazeno aktivem jiným.¹⁵

První peněžní funkcí je **prostředek směny**. Peníze umožňují směnit zboží a služby, popř. slouží k úhradě dluhu, aniž by bylo nutné najít tzv. dvojí shodu potřeb aktérů transakce při naturální směně. Tento fakt spoří transakční náklady a zcela zásadně celou směnu zjednodušil a umožnil dělbu práce, která dále rozvíjí celou společnost a zvyšuje blahobyt.

Peníze ulehčují a zprostředkovávají transakce, aby to bylo možné, musí stanovovat určitý společný jmenovatel, jisté měřítko. V tom případě se hodnota zboží a služeb na trhu uvádí pouze tímto měřítkem a není třeba neustále stanovovat jednotlivé poměry mezi zbožím a službami. Tato funkce je nazývána jako **míra hodnot**, někdy také jako zúčtovací jednotka.

Jako poslední funkce je považována funkce **uchovatele hodnoty**. Peníze jsou sice prostředkem směny, ale příjem a výdej peněžních prostředků neprobíhá okamžitě, nemluvě o úsporách, a proto peníze musí uchovávat určitou kupní sílu v čase. Pokud by tento předpoklad byl porušován, ekonomické subjekty by v zájmu zachování svých úspor a kupní síly takovéto peníze neakceptovaly a přešly na jinou alternativu.

Příkladem takového selhání je samozřejmě nekontrolovatelná inflace resp. hyperinflace, kterých se v minulosti odehrálo nesčetně mnoho, poslední hyperinflace proběhla v africké zemi Zimbabwe, kde nekontrolovatelný růst cen vymazal veškeré úspory a strhnul ekonomiku do recese. Řešením nebyla centrální měnová reforma, ale zrušení obchodování s devizami a spontánní dolarizace ekonomiky.

Jak bylo výše naznačeno, funkce peněz jsou jakousi vnitřní duší peněžních prostředků, jestli ovšem jedna z funkcí přestane plnit svou roli, časem přestanou fungovat i další funkce. Kauzalita může být jakákoli. Vezmeme-li zimbabwský příklad, chronická hyperinflace způsobí, že peníze neplní roli uchovatele hodnoty, v návaznosti na to peníze přestávají plnit funkci míry hodnot, jelikož se ceny neustále mění a z těchto důvodů je subjekty nechtějí používat jako prostředek směny.

---

¹⁵ Tato myšlenka vychází z neregulovaného svobodného bankovníctví.

2.3.3 Peníze a měna

V některých zemích se platí eurem, jinde frankem, někde zase dolarem nebo třeba korunou. Jedinečnost historického vývoje vedla k tomu, že země používají zpravidla různé měny a měnové soustavy, avšak peníze v ekonomickém smyslu jsou principiálně ve všech zemích stejné (Grůň 2009). Obecně rozdíl mezi pojmy měna a peníze charakterizuje Bakeš (2012, s. 335): *„Zatímco peníze jsou kategorií ryze ekonomickou a bývají často ve stručnosti definovány jako zvláštní druh univerzálního zboží používaného k vyjadřování cen ostatního zboží, ke zprostředkování jeho koupě a prodeje a k provádění různých druhů plateb, měna je kategorií především právní a znamená obecně určitou konkrétní formu nebo druh peněz.“*

Z definice vyplývá, že mezi pojmy měna je zásadní rozdíl. Podstatným rysem měny je autorita, která vydává do oběhu peněžní prostředky a řídí jejich oběh. Stanovení měny je tím pádem právní akt (Grůň 2009). Podobně se vyjadřuje rovněž Bakeš (2012), který vidí zásadní roli v určité autoritě. Jako autorita nejčastěji vystupuje stát, který definuje měnu a její pravidla používání v rámci výkonu svrchovanosti na svém území. Tato role státu se historicky vyvinula z monopolizace ražby mincí ze strany státu či panovníka jako měnového suveréna¹⁶.

Tak jako peníze i měna musí vykazovat základní znaky, které s penězi souvisí. Primárně musí vyčleněný platební prostředek vykazovat veškeré peněžní funkce (prostředek směny, uchovatel hodnoty, míra hodnot). Dále musí být měna všeobecně přijímána jako platidlo, což vychází z teoretické definice peněz. První dva znaky charakterizovaly spíše peníze, což svědčí o velké provázanosti obou pojmů a přesto zásadně rozdílných. Posledním, rozdílovým atributem je přiznání určitému platebnímu prostředku titul měna skrze právní předpisy. Státní autorita zajistí, aby tento druh peněz byl používán při platbách jako unikátní platební prostředek.

Bakeš (2012, s. 336) jednou větou sumarizuje základní právní požadavky pro měnu: *„V právních předpisech různého druhu a různé právní síly se obvykle stanoví, jaký specifický druh peněz bude na určitém území měnou, pojmenovává se a definuje základní, případně i pomocná měnová jednotka, stanoví se pravidla pro emisi peněz v hotovostní podobě i pro provádění bezhotovostních emisních operací včetně určení instituce (zpravidla centrální banka státu), která je k takové emisi výlučně oprávněna, stanoví se pravidla pro oběh a ochranu peněz, včetně určení tzv. zákonných peněz a zakotvení*

---

¹⁶ Více viz kap. 2.1.2

právní povinnosti každého tyto zákonné peníze přijímat, a specifikují se vztahy vnitřní měny navenek.“

V právní rovině vyjmenovává základní znaky měny rovněž Revenda (2000):

- název,
- základní hotovostní druhy,
- nominální strukturu,
- výlučnost měny jako zákonného platidla na daném území,
- zákonem upravená pravidla emise, ochrany a nabývání a používání v domácím a zahraničním platebním styku
- způsob stanovení měnového kurzu.

Některé měny získaly s rozvojem mezinárodní výměny a obchodu prestiž a staly se mezinárodními měnami. Největším příkladem mezinárodní měny je americký dolar (USD), jenž se nejčastěji užívá právě v mezinárodním obchodě, tak například ceny ropy jsou denominovány v USD, přestože se ropa těží mj. na blízkém východě a prodává se do celého světa, kde USD samozřejmě není národní měnou. USD se stal rovněž i rezervní měnou číslo jedna v bilancích centrálních bank a často se USD rozšířil také do zemí s nestabilní měnovou politikou, kde se užívá jako platební prostředek a dotčené státy tím pádem ztratily svou měnovou suverenitu.

2.3.4 Centrální banka v roli vrcholné měnové instituce

Ze subkapitoly o fungování peněz vyplynul jeden důležitý závěr a to, že peníze resp. měna jsou vysoce standardizovanou a institucionalizovanou záležitostí v hospodářství většiny zemí. To je zakotveno jednak v právní systému země a potom v existenci určité instituce, která pečuje o národní měnu – centrální banka. Vznik a rozvoj centrálních bank znamenal určitý další přelom ve vývoji peněz. První centrální banky vznikly v 17. století, ovšem naprostá většina začala vznikat až ve století 20. Původním důvodem vzniku těchto institucí bylo financování vládních deficitů. Bohužel tento důvod často vedl ke zneužívání monopolního postavení a panovník si de facto natisknul peněz, kolik potřeboval. Toto jednání však nebylo podloženo reálnou hodnotou, šlo pouze o bezcenné papíry vháněné do oběhu a skončilo to inflační daní uvalenou na všechny držitele tohoto oběživa. Historicky se tedy osvícený panovník neosvědčil jako dobrý správce monetární politiky a tato

pravomoc mu byla odňata¹⁷. V dnešních tržních ekonomikách jsou centrální banky více či méně nezávislé na vládě. Pozdějšími důvody zakládání centrálních bank byly centralizace emise peněz a unifikace platebních prostředků, provádění měnové politiky či regulace a dohled nad bankovním systémem země (Revenda 2011).

Centrální banky jsou odlišné od ostatních bank specifickými funkcemi, které jsou důležité pro správné fungování tržního hospodářství, tyto funkce se často rozdělují na makroekonomické a mikroekonomické:

- Makroekonomické funkce
  - emise hotovostního oběživa,
  - realizace monetární politiky,
  - devizová činnost.

- Mikroekonomické funkce
  - regulace a dohled nad bankovním systémem,
  - banka bank,
  - banka státu,
  - reprezentant státu v oblasti měnové politiky.

Základním definičním znakem centrální banky a jedna z nejstarších funkcí je monopolní právo na emisi hotovostního oběživa (bankovek a případně mincí).¹⁸ Na tomto místě je nutné zdůraznit, že výsadní postavení má centrální banka¹⁹ pouze na emisi hotovostního oběživa, bezhotovostní oběživo emitují rovněž obchodní banky formou úvěrů nebankovním subjektům v logice relativně endogenní teorie peněz²⁰.

Hotovostní peníze se do oběhu dostávají hlavně formou výběrů obchodních bank u centrální banky a nebankovních subjektů z účtů u bank obchodních. V tomto případě se ale nejedná o emisi oběživa v pravém slova smyslu pouze o změnu formy již existujících

---

¹⁷ Na tomto místě jde vidět určitá paralela se současným vývojem v oblasti fiskální politiky. Napříč zadluženými státy stále častěji zaznává tzv. finanční ústava, která prakticky znamená omezení pravomocí vlády v oblasti neúměrného deficitního hospodaření veřejných rozpočtů.

¹⁸ Pro tuto práci je stěžejní první makroekonomická funkce *emise hotovostního oběživa*, proto bude rozebrána pouze tato funkce, o dalších funkcích pojednává např. Revenda (2011).

¹⁹ Mohou nastat určité výjimky a centrální banka není jediným emitentem oběživa. Půjde o případy, kdy centrální banka neexistuje (měnový výbor, měnová unie), působí více centrálních bank (USA) či bankovky emituje více bank (Velká Británie).

²⁰ Teorie peněz se neustále vyvíjí, nyní se většina ekonomů shodne právě na teorii relativní endogenity peněz. Více o vývoji teorií peněz např. Koderová, Sojka a Havel (2011).

peněz. K čisté emisi by došlo pouze v teoretickém případě, kdy by centrální banka poskytla obchodním bankám hotovostní úvěry za účelem monetární expanze (Revenda 2011).

Jak dále uvádí Revenda (2011), centrální banka provádí s hotovostními penězi řadu dalších operací jako např.: přepočítávání, ověřování pravosti, balíčkování, distribuce hotovosti, převoz hotovosti od výrobců do trezorů centrální banky, výměna opotřebovaných a poškozených hotovostních peněz, likvidace poškozených a neplatných peněz, emise pamětních mincí a určení jejich nominální hodnoty atd.

3 Právní úprava oběživa v ČR

Důležitost peněžních prostředků de facto není třeba zdůrazňovat (viz kap. 2), aby byla zajištěna stabilita a ochrana měny každého státu de iure, mělo být vytvořeno kvalitní právní prostředí s jasnou hierarchií odpovídající důležitosti této oblasti každodenního života.

Přes výše zmíněné Mrkývka a Pařízková (2009) uvádějí, že povětšinou není v různých státech tato důležitost reflektována a komplexně kodifikovaný měnový systém chybí. V ČR je to podobně, jak tvrdí Mrkývka a Pařízková (2009, s. 105): *„Jedním z charakteristických rysů měnového práva nejen v České republice [...] fakt, že normy regulující měnu nejsou obsaženy v jednom zákonu a naopak jsou často roztrženy po předpisech různých subodvětví finančního práva či v předpisech, jež jsou převážně pramenem jiného odvětví...“* České měnové právo²¹ je konstituováno ze škály norem odlišné právní síly.

3.1 Emise peněz v České republice

Základní právní normou v oblasti měnového práva je v ČR zákon 6/1993 Sb., o České národní bance. ČNB má výlučné právo emitovat zákonné oběživo (bankovky, mince a pamětní mince) a §13 zákona 6/1993 Sb. stanovuje jako peněžní jednotku v České republice korunu českou se zkratkou Kč, která se dělí na sto haléřů. Bakeš (2012) upozorňuje, že do konce 80. let byly na našem území dvě instituce s emisním právem, a sice SBČS a vláda. Tento fakt potvrzuje rovněž Pekárek (2000), který uvádí, že od měnové reformy roku 1953 to byly haléřové mince a papírové státopvky o nominálech 1,3 a 5 Kč. Od roku 1972 na našem území přestaly obíhat papírové státopvky a zbyly jen mince emitované vládou.

Bakeš (2012) dále uvádí, že: *„Česká národní banka je zákonem rovněž zmocněna k vydávání obecně závazných právních předpisů (vyhlášek), jimiž stanoví, jaké konkrétní předměty (peněžní znaky) se stávají součástí soustavy zákonných peněz...“* Dle §22 zákona 6/1993 Sb. a konkrétní praxe ČNB se pro každou bankovku a minci stanovuje emisní vyhláška stanovující:

- nominální hodnotu,
- rozměry, hmotnost, materiál,

---

²¹ Měnové právo je součástí finančního práva.

- vzhled a další náležitosti,
- datum vydání do oběhu.

Dále zvláštní vyhláška o ukončení platnosti podle §22 zákona 6/1993 Sb. stanovuje:

- ukončení platnosti bankovek a mincí,
- způsob a dobu jejich výměny za jiné bankovky a mince.

3.1.1 Soustava českých zákonných platidel

Pod emisní činnost spadá samotná grafická a technická příprava bankovek a mincí, jež je plně v kompetenci ČNB. Následná realizace (tisk či ražba) zákonných peněz vytvoří soustavu českých platidel.

Soustava českých zákonných platidel se skládá z bankovek a mincí, přičemž ČNB neemituje pouze klasické oběžné mince, ale také mince pamětní. Pamětní mince se de iure od oběžných mincí příliš neliší, má svou nominální hodnotu a musí být přijata ČNB a bankami působícími na území ČR v nominální hodnotě. Rozdílem je, že pamětní mince nemusí být přijata např. v obchodě. Pamětní mince však neslouží primárně ke směně, ale ke sběratelským účelům. Zpravidla sběratelská hodnota převyšuje hodnotu nominální. S ohledem na sběratelské účely pamětních mincí je jejich náklad omezen²² a jsou raženy z hodnotnějších kovů (stříbro, zlato). Oproti pamětním mincím jsou ty oběžné raženy z obecného kovu. Oběžné mince byly původně raženy v devíti nominálech:

1. 10 h – platnost desetihaléřů byla ukončena dnem 31. 10. 2003 dle vyhlášky ČNB č. 79/2003, poslední možná výměna byla v roce 2009 na pobočkách ČNB.
2. 20 h – osud dvacetihaléřů byl tentýž jako desetihaléřů, řídil se i stejnou vyhláškou.
3. 50 h – padesátihaléře byly stejně jako výše zmíněné nominály zrušeny na základě vyhlášky ČNB č. 174/2008. Platnost skončila 31. 8. 2008 a poslední možná výměna byla na pobočkách ČNB do konce srpna 2014.

Podle zákona 6/1993 Sb. ČNB řídí peněžní oběh a dbá na jeho plynulost a hospodárnost. V souvislosti s další existencí nominálů 10h, 20h a 50h mohla být plynulost oběhu drobných mincí realizována jen za cenu nehospodárnosti. Drobné mince plnily už jen jednu ze tří funkcí peněz, a to jen částečně – funkci zúčtovací jednotky. Z racionálních

²² ČNB na svých webových stránkách vydává např. Plán emise pamětních mincí v letech 2011–2015.

důvodů nikdy neplnily funkci uchovatele hodnoty, dále přestaly plnit funkci oběživa a staly se penězi na jedno použití a dále neobíhaly. Nejčastějším ekonomickým argumentem proti existenci drobných mincí byla výrobní cena mincí v hodnotě 10 haléřů a 20 haléřů, která převyšovala jejich nominální hodnotu. Tímto krokem ČNB racionalizovala soustavu českých platidel a ročně ušetřila 20 až 30 miliónů (ČNB 2007).

4. 1 Kč – momentálně nejnižší nominál v celé soustavě. Na rubové straně je vyobrazeno velké hodnotové číslo nad svatováclavskou korunou a na lící straně dominuje český lev.
5. 2 Kč – pro lepší hmatovou a vizuální rozpoznatelnost je dvoukoruna jedenáctihránná. Na lící straně je zobrazen český lev a na rubu velké hodnotové číslo vedle velkomoravského šperku (gombíku).
6. 5 Kč – Na rubové straně standardně dominuje hodnotové číslo a na pozadí Karlův most s hladinou Vltavy a na lící straně český lev.
7. 10 Kč – první mince, jež je pokovená mědí nikoli niklem a vyskytující se ve dvou variantách. První varianta zobrazuje na rubové straně brněnský Petrov samozřejmě s hodnotovým číslem a druhá varianta je věnována fragmentu kotvového strojku souvisejícím s rokem 2000. V obou variantách se na lici vyskytuje český lev.
8. 20 Kč – tak jako dvoukoruna je dvacetikoruna pro lepší rozpoznatelnost nikoli jedenáctihránná, ale třináctihránná. Dále je pokovená směsí mědi a zinku. Na rubu se vedle hodnotového čísla tyčí svatý Václav na koni.
9. 50 Kč – jediná bimetalová mince samozřejmě pouze pokovená na středu směsí mědi a zinku ve vnějším mezikruží pokovená mědí. Lící strana se liší od ostatních mincí, protože obsahuje v mezikruží hodnotové číslo a na středu je český lev. Rubová strana mince znázorňuje ve středu seskupení budov charakteristických pro Prahu, na mezikruží latinský nápis.

Bankovky jsou v průběhu času neustále inovovány, a proto jsou vydány již ve třech někdy čtyřech vzorech, přičemž bankovky vzoru 1993 všech nominálů již neplatí. Rozdíly mezi vzory spočívají v grafických detailech a v odstínech použitých barev. Důvody k vydávání dalších, inovovaných vzorů jsou především v novém ryteckém přepisu původního návrhu případně, dále ve zkvalitňování a aktualizaci ochranných prvků proti padělání. Vydání nového vzoru bankovky má právní oporu ve vyhlášce ČNB o vydání bankovek daného nominálu a vzoru. Vyhláška definuje den vydání bankovky do oběhu

a detailně popisuje vzhled bankovky včetně ochranných prvků²³, až dnem vydání vzoru do oběhu se bankovka stává součástí soustavy zákonných platidel. Ukončení platnosti jednotlivých vzorů bankovek se stejně jako emise nového vzoru mincí či bankovek řídí vyhláškou ČNB. Vyhláška o ukončení platnosti obsahuje poslední den platnosti daného vzoru či platidla, dobu a způsob výměny v poměru 1:1 za platné bankovky a mince. Pokud držitel neplatné bankovky takovouto nepřinese nejpozději v den poslední možné výměny, bankovka se účetně stává příjmem ČNB bez možnosti jakékoli náhrady (viz § 19 zákona č. 6/1993). Soustavu českých bankovek²⁴ tvoří nyní již jen šest nominálů, původně jich však bylo osm (Bakeš 2012):

1. 20 Kč – platnost papírových dvacetikorun byla ukončena vyhláškou ČNB č. 173/2008 Sb. Bankovkami bylo možno platit do 31. 8. 2008, poslední možná výměna byla na pobočkách ČNB do konce srpna 2014.
2. 50 Kč – papírová padesátikoruna už rovněž není platná, avšak neplatné bankovky je stále možno vyměnit na sedmi pobočkách ČNB do 31. 3. 2017. Rozhodnutí o konci papírových 50 Kč padlo s ohledem na vyšší životnost kovových 50 Kč a s tím související úspornější zajištění plynulého peněžního oběhu.
3. 100 Kč – v současnosti jde o bankovku s nejnižší nominální hodnotou. Na lící straně je vyobrazen mj. Karel IV spolu s gotickou klenbou a pražským grošem. Na rubu dominuje pečeť Karlovy koleje, na které Karel IV. předává zakládací listinu do rukou patrona české země sv. Václava.
4. 200 Kč – hlavním motivem lící strany je portrét Jana Amose Komenského. Na rubu symbolizují dětská a dospělá ruka výchovu. Ruce jsou zakomponovány do podtisku s otevřenou knihou a názvem orbis pictus.
5. 500 Kč - lící strana je věnována památce Boženy Němcové, která se jako první konkrétní žena dostala na hlavní stranu bankovky. Rub bankovky vyobrazuje rozporuplnost životního osudu Boženy Němcové obklopenou z jedné strany květinami a z druhé strany trním a bodláky.
6. 1000 Kč – líc je sestaven především z portrétu Františka Palackého, vedle něhož roste strom národa s bohatými historickými kořeny. Na rubové straně dominuje orlice znázorňující Moravu a Slezsko a také kroměřížský zámek, ve kterém se konal roku 1848 Ústavodárný sněm s účastí Palackého.

²³ Viz např. vyhláška České národní banky č. 412/2009 Sb., o vydání bankovek po 5 000 Kč vzoru 2009.

²⁴ Autorem návrhů všech současných bankovek ČR byl Oldřich Kulháněk.

7. 2000 Kč - Vedle portrétu Emy Destinové je na levé straně líce umístěna lyra obklopená vavřínovým věncem. Na rubové straně bankovky jsou do písmene „D“ zakomponovány dva strunné nástroje, nad nimi je vyobrazena hlava Múzy hudby a lyriky.
8. 5000 Kč – postavou nejvyššího nominálu celé soustavy je T. G. Masaryk. Rubová strana bankovky zobrazuje bohatost architektury gotických a barokních pražských domů. (Surga 2012)

Tabulka 3.1 popisuje stav a strukturu oběživa k 31. 12. 2014, jedná se tedy o stavové veličiny, nikoli tokové. Např. bankovek o nominální hodnotě 5000 Kč je v oběhu přes 26 mil. kusů, což tvoří nejmenší podíl (6,7 %) ze všech kusů platných bankovek v oběhu. Avšak z hlediska hodnotového objemu tvoří pětisícikorunové bankovky téměř 28 % z celkové hodnoty oběživa o celkové nominální hodnotě přesahující 130 mld. Kč (viz Tabulka 3.1).

Tabulka 3.1: Struktura peněz v oběhu ke konci roku 2014

Nominální hodnota	V oběhu (mil. Kč)	Podíl v %	V oběhu (mil. ks)	Podíl v %
BANKOVKY				
5 000 Kč	130 432,10	27,80%	26,1	6,70%
2 000 Kč	161 622,10	34,40%	80,8	20,70%
1 000 Kč	129 596,60	27,60%	129,6	33,10%
500 Kč	16 738,30	3,60%	33,5	8,60%
200 Kč	10 919,80	2,30%	54,6	14,00%
100 Kč	5 491,70	1,20%	54,9	14,00%
50 Kč	585,2	0,10%	11,7	3,00%
Bankovky celkem	455 385,80	97,00%	391,2	100,00%
MINCE				
50 Kč	4 687,10	1,00%	93,7	5,90%
20 Kč	3 362,40	0,70%	168,1	10,60%
10 Kč	1 941,00	0,40%	194,1	12,30%
5 Kč	1 131,50	0,20%	226,3	14,30%
2 Kč	808,6	0,20%	404,3	25,60%
1 Kč	494,1	0,10%	494,1	31,30%
Mince celkem	12 424,70	2,60%	1 580,60	100,00%
Pamětní mince	1 665,00	0,40%	2,3	
Celkem	469 475,50	100,00%	1 974,10	

Zdroj: ČNB, 2014b

3.1.2 České bankovky a jejich ochranné prvky

České bankovky jsou nejen velmi graficky a ilustračně zdařilé, ale také patří mezi světovou špičku, co se týče kvality, technického zpracování a ochrany proti padělkům. Podle Surga (2012, s. 44): „Název „ochranné prvky“ není zcela přesný. Žádný z těchto prvků sám o sobě nezabrání zhotovení kopie bankovky. Úkolem ochranných prvků na bankovkách je usnadnit rozpoznání padělků, neboť pokud padělatel ochranné prvky na kopii bankovky nenapodobí nebo je napodobí nedokonale, jsou na padělcích takové nedostatky zřetelně viditelné.“

Primárním znakem pravosti či nepravosti bankovek je již samotný papír. Bankovky jsou tištěny na speciální ceninový (bankovkový) papír. Ten má přirozeně větší odolnost, pružnost a pevnost vůči přehýbání a natržení oproti běžnému papíru. Charakteristickou vlastností takového papíru je omak. Pouhým omakem lze rozeznat padělek. Už během výrobního procesu bankovkového papíru jsou zpracovávány další ochranné prvky. V zásadě všechny bankovky nesou 8 základních ochranných prvků, jenž je možné spatřit pouhým okem:

1. Vodoznak - je jasně viditelný, podíváme-li se na bankovku proti světlu. Jedná se o nejstarší ochranný prvek, Pekárek (2000) uvádí, že se vodoznak objevil již na československých bankovkách roku 1953. Vodoznak může být vyobrazen v různých variacích²⁵, na českých bankovkách je vždy použit tzv. lokální stupňovitý vodoznak umístěný ve střední části nepotištěného okraje a je ztvárněn portrétem osobnosti vyobrazené na bankovce. Při pohledu z lící strany je stranově obrácený oproti portrétu vytištěnému. U vzorů vydaných od roku 2007 se vedle něj nachází negativní hodnotové číslo bankovky s ornamentem.
2. Okénkový proužek s mikrotextem – je proužek z umělé metalizované hmoty zapuštěný do papíru s označením nominální hodnoty, u novějších vzorů také s logem ČNB. Při pohledu na bankovku proti světlu je vidět souvislý proužek z obou stran s prosvítajícím mikrotextem, při pohledu na lící stranu lze vidět pouze přerušovaný proužek.
3. Barevná vlákna – jsou oranžové barvy a měří 6mm. Nejvíce lze vidět vlákna na bílých okrajích každé bankovky. Za normálních okolností neviditelná vlákna lze spatřit až po UV světlem.

---

²⁵ Více o této problematice např. Pekárek (2000)

4. Soutisková značka – je viditelná pouze při průhledu proti světlu a vytváří nápis ČR v kruhovitém poli. V případě náhledu jak na lící, tak na rubovou stranu lze vidět pouze část značky. Jako pozůstatek přípravy federálních bankovek bylo na bankovkách vzoru 1993 ještě písmeno „C“ a „S“
5. Skrytý obrazec - je ukryt pouze na lící straně v ornamentech na rameni portrétu někdy také pod ním. V obrazi lze v určité vodorovné poloze ve výši očí vidět číslo nominální hodnoty příslušné bankovky. Při takovémto pohledu z delší strany se číslici zobrazí tmavší, z kratší strany světlejší.
6. Opticky proměnlivá barva – pracuje na optickém efektu. Tato ochranná značka mění své zbarvení podle úhlu bankovky a dopadajícího světla. Dnes se už vyskytuje na nominálech 500 Kč a vyšších. Proměnlivé symboly jsou různé pro různé nominály (např. lipový list, květ růže).
7. Iridiscentní pruh – je duhově lesklý obrazec na lící straně bankovky, blíže pravému okraji, na němž vyznačena čísla označující nominální hodnotu bankovky. Tento prvek se vyskytuje pouze na čtyřciferných nominálech.
8. Mikrotext - je ukryt napravo od portrétu v pruhu základní barvy vybíhajícím do pravého bílého okraje a číselně označuje hodnotu bankovky, na rubu je také v pruhu základní barvy mezi státním znakem a pravým okrajem skryt mikrotext obvykle slovně označující hodnotu bankovky (ČNB 2011).

Obrázek 3.1: Umístění jednotlivých ochranných prvků

Zdroj: ČNB 2011

Polohu všech zmíněných ochranných prvků lze vidět na Obrázek 3.1²⁶. Další skupinu ochranných prvků tvoří jednoduše identifikovatelné znaky pomocí např. UV světla a dalších nástrojů popř. hmatem. Poslední skupina prvků je zjištělná jen složitějšími přístroji a senzory, je určena profesionálům a automatizovaným přístrojům na zpracování peněz.

3.2 Hotovostní oběživo

Měnové právo ČR se nezužuje přirozeně pouze na emisi bankovek a mincí, ale rovněž na ochranu měny a péči o ní při jejich důležité funkci oběživa, tedy při životnosti bankovek a mincí. „Ochránce“ české koruny v tomto smyslu plní samozřejmě ČNB, jejímž hlavním cílem je péče o cenovou stabilitu. Tato péče se dá pomyslně rozdělit na dvě oblasti. První oblastí je klasická měnová politika, jež má za úkol pomocí svých povětšinou tržně konformních nástrojů udržovat 2% inflační cíl²⁷. Druhou skupinu tvoří nástroje administrativně-legislativní, ty garantují hladký peněžní oběh, posilují důvěru ekonomických subjektů v českou měnu a posilují ochotu všech subjektů tuto měnu přijímat. Není třeba zdůrazňovat, že jak je pro ekonomiku a její měnu nebezpečná vysoká inflace, tak stejně mohou s důvěrou v měnu otřást časté padělatelské či jiné nezákonné aktivity.

Pravidla definující peněžní oběh jsou konkretizována v zákoně č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí²⁸. Principiálně tento zákon prostřednictvím §5 vynucuje (tzv. nucený oběh) přijímat tuzemské bankovky a mince bez výhrad, ale existují výjimky. Tyto výjimky jsou kategorizovány podle **přijímacího subjektu**:

- ČNB,
- úvěrové instituce provádějící operace,
- směnárny,
- ostatní právnické osoby,
- ostatní fyzické osoby.

²⁶ Číslování na bankovce Obrázek 3.1 koresponduje s číslováním jednotlivých ochranných prvků popsaných v této práci.

²⁷ Viz kapitola 3.4

²⁸ Dříve vyhláška ČNB č. 37/1994 Sb., kterou se stanoví postup při příjmu peněz a nakládání s nimi a při poskytování náhrad za necelé a poškozené bankovky a mince.

De facto právo odmítnout a de iure výjimku z obecné povinnosti přijmout zákonné peníze je dále založeno na **přijímaném předmětu** a jeho:

- kvantitě,
- nebo kvalitě a druhu zákonných peněz.

Zákon č. 136/2011 a na něj navázané sekundární právní akty definují povinnost přijmout resp. právo odmítnout zákonné platidlo na základě kombinací přijímacího subjektu a přijímaného předmětu.

Pro pochopení následujícího textu je nutno rozdělit bankovky a mince podle jejich stavu tak, jak to vymezuje zákon. Bankovky lze označit za bezvadné, dále podle zákona jako opotřebované oběhem, běžně poškozené a nestandardně poškozené. Opotřebovaná oběhem znamená celá a celistvá, která je odřená, zašpiněná nebo pomačkaná. Jako běžně poškozená bankovka se považuje např. roztržená na dvě části a slepená, natržená, popsaná ve smyslu čáry, vypraná za předpokladu viditelného zachování základních znaků. Nestandardně poškozená bankovka je bankovka, jejíž obrazec je nečitelný, deformovaný nebo proděravělý, bankovka ohořelá nebo zetlelá, bankovka, která je popsaná, pomalovaná, přetištěná, potištěná, obarvená, odbarvená, poškozená biologickým nebo jiným materiálem, nejde-li o nepatrná poškození nebránící dalšímu oběhu.

Česká národní banka nemůže odmítnout příjem zákonných peněz nikdy. Existují však případy, kdy za přijaté peníze neposkytne protihodnotu. Jedná se o peníze neplatné, u nichž vypršela zákonná doba pro výměnu²⁹ a dále pak o nestandardně poškozené peníze. Ve výjimečných případech může ČNB na základě svého rozhodnutí poskytnout protihodnotu i za nestandardně poškozené peníze a to např. při poškození v důsledku živelné pohromy, při poškození aktivací ochranného zařízení proti krádeži, při poškození trestnou činností jejich obětí nebo poškozené způsobem, kterého si příjemce nemusel nebo nemohl povšimnout, například s ohledem na jeho zdravotní postižení (Úřední sdělení ČNB k některým ustanovením zákona o oběhu bankovek a mincí).

Úvěrové instituce provádějící pokladní operace mohou odmítnout přijetí neplatných peněz s uplynulou dobou pro výměnu. Běžně poškozené peníze přijímají, pokud jsou peníze celé, celistvé nebo bankovky skládající se nejvýše ze dvou částí patřících k sobě a celková plocha takových bankovek je větší než 50 %. Nestandardně poškozené peníze jsou zadržovány bez náhrady.

---

²⁹ V takovém případě už nemůžeme hovořit o zákonných penězích.

Směnárny a ostatní právnické osoby mohou odmítnout pamětní mince, oběžné mince v počtu větším než je 50 kusů, samozřejmě neplatné peníze, nestandardně poškozené peníze a necelé peníze. Tyto subjekty musí zadržet padělané či pozměněné peníze bez náhrady a poslat je do ČNB k odborné expertíze.

Ostatní fyzické osoby mohou odmítnout pamětní mince, oběžné mince v počtu větším než je 50 kusů, neplatné peníze, nestandardně poškozené peníze a navíc také běžně poškozené peníze. Fyzické osoby mají právo odmítnout jak padělané či pozměněné bankovky a mince, tak rovněž bankovky a mince s pouhým podezřením, že se jedná o padělky.

Majitel běžně poškozené bankovky může bezplatně v poměru 1:1 vyměnit běžně poškozenou bankovku v ČNB nebo úvěrové instituci provádějící pokladní operace. Majitel necelé bankovky může požadovat náhradu v plné výši, pokud je bankovka nejvýše ze dvou částí patřících k sobě a tvoří minimálně 51 % celkové plochy bankovky.

3.3 Bezhotovostní oběživo

Ve vyspělých ekonomikách jsou hotovostní platby na ústupu a dominují platby bezhotovostní (bezhotovostní převody, platební karty, šeky atd.). Historicky se právní regulace zabývala především hotovostním platebním stykem, proto donedávna byla právní úprava v oblasti bezhotovostního platebního styku dosti opomíjena a nedostačující. Až v roce 2003 nabyl účinnosti průlomový zákon o platebním styku, v současné době je účinný zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku. Důvodem vzniku nové právní normy bylo zapracování souvisejících norem EU, na které poukazuje rovnou § 1 zmíněného zákona. Zákon upravuje zejména oblasti poskytování platebních služeb, vydávání elektronických peněz a provozování platebních systémů (Bakeš 2012).

Nový zákon oproti předchozí úpravě rovněž posiluje postavení spotřebitele jakožto slabší strany smluvního vztahu. Podle § 109 musí být částka platební transakce připsána na účet příjemce nejpozději do konce následujícího pracovního dne po okamžiku přijetí platebního příkazu, tedy d+1. Oproti předchozí úpravě, jež umožňovala d+2. Pakliže se jedná o transakci v rámci jednoho poskytovatele, musí být částka připsána ještě tentýž den (§ 111). Dále nese poskytovatel odpovědnost za neautorizovanou transakci a musí ji poškozenému plátcu uhradit zpět. Spoluúčast majitele karty (plátce) za neautorizovanou transakci existuje jen v případě ztráty či odcizení platební karty a omezuje se jen do výše 150 EUR, pokud byla ztráta či odcizení neprodleně nahlášena. V případě zanedbání

povinností by byla spoluúčast majitele 100%. Za blokaci platební karty již nemusí spotřebitel nově platit poplatek.

V České republice existuje jediný mezibankovní platební systém provozovaný ČNB s názvem CERTIS³⁰, i přesto že od roku 2003 mohou zákonně vznikat paralelní, konkurenční platební systémy a tuto možnost potvrzuje také zákon č. 284/2009. Prostřednictvím systému CERTIS se provádějí transakce v české měně, při platbách mezi účastníky systému. Většina bank působících na základě bankovní licence na území ČR včetně poboček zahraničních bank, družstevních spořitelén, několik tzv. třetích stran a sama ČNB jsou účastníky systému. V případě že instituce obdrží příkaz k úhradě do zahraničí, transakci provede skrze účet vedený u své korespondenční banky v zahraničí, a tedy systém CERTIS vůbec nevyužije. Přes systém CERTIS se také nezúčtovávají platby mezi subjekty jedné banky.

3.4 Měnová regulace ČNB

V § 2 zákona 6/1993 je jasně definováno, že: „*Hlavním cílem České národní banky je péče o cenovou stabilitu. Česká národní banka dále pečuje o finanční stabilitu a o bezpečné fungování finančního systému v České republice. Pokud tím není dotčen její hlavní cíl, Česká národní banka podporuje obecnou hospodářskou politiku vlády vedoucí k udržitelnému hospodářskému růstu a obecné hospodářské politiky v Evropské unii se záměrem přispět k dosažení cílů Evropské unie. Česká národní banka jedná v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství.*“ O ČNB pojednává rovněž Ústava ČR článkem 98, kde je stručně definován cíl a následně odkaz na zákon o ČNB.

V kapitole 2.1.3 o hotovostním oběhu byla zmínka o tržně konformních nástrojích ČNB. Tato oblast výkonu ČNB je natolik důležitá a dominantní, že ji tato práce nemůže opomenout.

ČNB od svého vzniku roku 1993 tzv. cílovala měnový kurz, který udržovala na fixní úrovni oproti koši vybraných měn. V roce 1997 na českou korunu a její kurzový závazek ze strany ČNB zaútočili spekulanti, kteří boj s ČNB vyhráli. Proto ČNB opustila režim fixního kurzu, přešla na plovoucí a od roku 1998 přešla na nový měnověpolitický režim – cílování inflace. Původně byl cíl kvantifikován prostřednictvím čisté inflace³¹, počátkem roku 2002 byla pro složitou komunikaci s veřejností čistá inflace nahrazena

---

³⁰ Czech Express Real Time Interbank Gross Settlement system.

³¹ Předem stanovené položky nejsou do výpočtu čisté inflace vůbec zahrnovány.

měnověpolitickou inflací³². Současný inflační cíl ČNB koresponduje např. s cílem ECB, a tím je 2 % míra inflace s tolerančním pásmem jednoho procentního bodu oběma směry.

K provádění měnové regulace a splnění inflačního cíle ČNB využívá řadu nepřímých (tržních) nástrojů k ovlivňování cenové hladiny. Hlavním nástrojem se staly operace na volném trhu, při kterých ČNB reguluje peněžní masu, čímž ovlivňuje krátkodobou úrokovou míru³³. Operace na volném trhu se provádějí zpravidla skrze repo operace. Při repo operacích ČNB obchoduje s komerčními bankami, od nichž přijímá likviditu a bankám předává jako zástavu dohodnuté cenné papíry³⁴. Obě strany se zároveň zavazují, že po uplynutí doby splatnosti proběhne reverzní transakce, v níž ČNB jako dlužník vrátí komerční bance jistinu zvýšenou o úrok a komerční banka předá zpět poskytnutou zástavu. Tyto operace jsou sjednávány zpravidla na 14 dní, z toho důvodu je z hlediska měnové politiky chápána jako klíčová dvoutýdenní repo sazba (ČNB 2014c).

Dalším tržním nástrojem je nastavení úrokových sazeb v rámci diskontní politiky. ČNB tento nástroj nazývá jako automatické facility, které slouží k ukládání nebo vypůjčení prostředků mezi komerčními bankami a ČNB přes noc - tzv. overnight operace. Rozlišují se dvě základní skupiny a to depozitní facility a marginální zápůjční facility. Depozitní facility umožňuje komerčním bankám uložit přes noc u ČNB svou přebytkovou likviditu. Tyto prostředky se úročí diskontní sazbou. Diskontní sazba³⁵ vytváří dolní mez pro pohyb krátkodobých úrokových sazeb na peněžním trhu. Marginální zápůjční facility poskytuje bankám možnost vypůjčit si přes noc od ČNB formou repo operace likviditu. Finanční prostředky v rámci této facility jsou úročeny lombardní sazbou. Vzhledem k trvalému přebytku likvidity je tato facility bankami využívána minimálně. Lombardní sazba³⁶ vytváří horní mez pro pohyb krátkodobých úrokových sazeb na peněžním trhu. Proto diskontní a lombardní sazba tvoří pásmo pro pohyb sazeb na peněžním trhu (ČNB 2014c).

Sama ČNB (2014c) objasňuje postavení povinných minimálních rezerv ve spektru jejich nástrojů takto: „*Povinné minimální rezervy jsou jedním ze základních nástrojů měnové politiky, kterým může centrální banka ovlivňovat objem likvidity (volných prostředků) v bankovním systému. V našich podmínkách výrazného přebytku likvidity však tato role ustupuje do pozadí a PMR slouží zejména jako rezerva prostředků pro hladký průběh mezibankovního platebního styku.*“

³² Celková inflace, u níž si ČNB stanovuje výjimky (např. změna DPH) z plnění inflačního cíle, a proto může svůj závazný inflační cíl záměrně netrefit.

³³ Touto sazbou je skutečná výše dvoutýdenní repo sazby, u které ČNB vyhláší její maximální výši.

³⁴ Jedná se o kvalitní a bezpečné cenné papíry – státní dluhopisy.

³⁵ V současné době je diskontní sazba na rekordně nízké úrovni – 0,05 %.

³⁶ V současné době je lombardní sazba na úrovni 0,25 %.

Posledním nástrojem a nyní velmi diskutovaným jsou devizové intervence na devizových trzích. Devizové intervence znamenají nákup či prodej cizích měn za českou korunu ze strany ČNB na devizovém trhu, jejichž cílem zpravidla je oslabení nebo posílení domácí měny, popř. tlumení volatility kurzu. ČNB využívá devizové intervence od podzimu roku 2013 s cílem oslabit českou korunu resp. udržovat kurz české koruny vůči euru nad hranicí 27 CZK/EUR. Využívání tohoto nástroje v prostředí inflačního cílování je nestandardní, poslední intervenci ČNB prováděla v roce 2002. Možnost znehodnocovat korunu je prakticky neomezená, protože ČNB je instituce emitující peníze, pokud by však chtěla korunu na devizovém trhu posílit je omezená výší svých devizových rezerv.

4 Kriminalita spojená s hotovostním oběživem v ČR a možnosti prevence

Ochrana peněz před paděláním a pozměňováním je zákonodárci vnímána zcela zásadně a tato protiprávní jednání jsou trestána velmi přísně. Už v dávné historii si panovníci byli vědomi nebezpečnosti těchto jednání a tresty byly ukládány ty nejtvrďší včetně rozsudků smrti. Bezporuchový peněžní systém totiž tvoří základ rozvinuté ekonomiky, proto stabilní, silná a dobře chráněná měna je cílem všech tvůrců hospodářské politiky i celé společnosti. Stabilní měna podporuje důvěru ekonomických subjektů, mezinárodní obchod a zahraniční investice, což zvyšuje zaměstnanost, prosperitu a blahobyt.

4.1 Trestné činy proti měně (trestněprávní ochrana měny)

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník účinný od začátku roku 2010 nahradil už zastaralou normu č. 140/1961 Sb. Hlavním motivem nového znění je především změna trestních sazeb ve smyslu větší ochrany života a zdraví a naopak částečné snížení trestních sazeb u majetkových trestných činů a jinak méně závažných činů. Trestné činy proti měně patří do skupiny hospodářských trestných činů, proto v logice nové kodifikace trestního zákoníku došlo ke snížení horní trestní sazby, i přesto lze trestné činy proti měně a platebním prostředkům považovat za zvlášť závažné zločiny.

Trestné činy proti měně a platebním prostředkům jsou v novém trestním zákoníku seskupeny od § 233 do § 239 (v předchozí kodifikaci § 140 – 144). Oproti předchozí kodifikaci došlo k významnému skutkovému rozšíření o Neoprávněné opatření, paděláním a pozměnění platebního prostředku (§ 234) a neoprávněná výroba peněz (§237).

4.1.1 Paděláním a pozměnění peněz (§ 233)

V prvním odstavci § 233 je definována první skutková podstata trestného činu, kdo sobě nebo jinému opatří nebo přechovává padělané nebo pozměněné peníze nebo prvky sloužící k ochraně peněz proti jejich paděláním. Opatřením se rozumí nabytí padělaných nebo pozměněných peněz či ochranných prvků koupí, výměnou, darem, krádeží apod. Přechováváním je myšleno, jakákoli dispozice s výše uvedeným, jež není ani nabytím ani udáním.

V odstavci druhém je jako protiprávní jednání pachatele označeno padělat nebo pozměnit peníze s úmyslem udat je jako pravé nebo platné anebo jako peníze vyšší hodnoty bez ohledu na to, zda je uvede do oběhu. Pokud by pachateli tohoto trestného činu nebyl dokázán specifický úmysl udat padělky jako pravé, platné nebo vyšší hodnoty, jednalo by se rovněž o trestný čin dle § 233, ovšem odstavec 1. Vedle úmyslu padělatele udat peníze figuruje v tomto odstavci (alinea 2) i samotné skutečné udání (de facto zrealizovaný úmysl) padělaných či pozměněných peněz, aniž by je pachatel musel sám padělat nebo pozměnit. Šámal (2010) uvádí, že pokud je padělatel a udavatel (ve výše zmíněném smyslu) jedna a tatáž osoba, dopouští se pouze trestného činu podle odstavce 2, neboť jde pouze o realizaci úmyslu udat padělané či pozměněné bankovky do oběhu, který zde byl již při výrobě těchto padělků.

Paděláním se rozumí výroba peněz bez zákonného oprávnění s cílem udat tyto nominály jako pravé bez ohledu na výrobní technologii padělku. Napodobeniny nemusí obsahovat ochranné prvky ani nemusí být potištěny z obou stran, aby se jednalo o trestný čin, ale musí být zaměnitelné za pravé peníze.

Pozměnění znamená pozměnit pravé peníze tak, aby byly v oběhu považovány jako peníze s vyšší nominální hodnotou nebo upravit již neplatné zákonné peníze tak, aby opět nabyly podoby peněz platných, obíhajících.

Udat padělané či pozměněné peníze lze různými způsoby stejně tak, jako by se jednalo, o peníze pravé např. úhrada za zboží a služby či úhrada dluhu.

Šámal (2010) podotýká, že smyslem paděláním a pozměnění peněz je budit zdání, že jde o peníze pravé. Proto se za paděláním ani pozměnění peněz nepovažuje zhotovení předmětů, které nemají vzhled peněz, avšak jsou použity k účelům, jež jinak plní peníze. Jde zejména o případy vhození plíšku do různých automatů (v těchto případech jde o částečné naplnění znaků podvodu dle § 209).

Z hlediska skutkové podstaty vůbec nezáleží na množství či hodnotě padělaných nebo pozměněných peněz, neexistuje žádná minimální hranice. Podle odstavce 3 a 4 se ovšem zvyšuje trestní sazba s ohledem na rozsah a organizovanost trestného činu.

4.1.2 Neoprávněné opatření, paděláním a pozměnění platebního prostředku (§ 234)

Tento trestný čin je oproti předchozímu trestnímu zákoníku zcela nový a souvisí s masivním rozvojem elektronických platebních prostředků. Nová skutková podstata

obsahuje neoprávněné držení, opatření, zpřístupnění nebo přechovávání platebního prostředku bez souhlasu majitele či oprávněné osoby. Zde je myšlena de facto krádež popř. i zneužití nalezeného platebního prostředku. Platebními prostředky se rozumí zejména nepřenositelná platební karta, elektronické peníze, příkaz k zúčtování, cestovní šek, záruční šeková karta či šek a směnka. Trest odnětí svobody je ukládán do výše dvou let.

Další odstavec už definuje opatření, zpřístupnění nebo přechovávání padělaného či pozměněného platebního prostředku, a to s trestní sazbou od jednoho do pěti let. Poslední odstavec obsahující skutkovou podstatu zmíněného trestného činu zní: *„Kdo padělá nebo pozmění platební prostředek v úmyslu použít jej jako pravý nebo platný, nebo kdo padělaný nebo pozměněný platební prostředek použije jako pravý nebo platný, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až osm let.“* Toto ustanovení je možno aplikovat na mediálně známou trestnou činnost tzv. skimming. Tato trestná činnost spočívá v kopírování dat platebních karet prostřednictvím speciálního hardwaru a softwaru umístěného přímo na bankomatu, přičemž majitel karty si ničeho neobvyklého nevšimne.

Další odstavce už jen pojednávají o závažnosti a organizovanosti trestného činu, což je chápáno jako přitěžující okolnost a s tím koresponduje i zvýšená trestní sazba.

4.1.3 Udávání padělaných a pozměněných peněz (§ 235)

Tento trestný čin spáchá ten, kdo padělané nebo pozměněné peníze, jimiž mu bylo placeno jako pravými, udá jako pravé. Předpokladem pro posouzení jednání jako udávání padělaných a pozměněných peněz je okolnost, že pachatel nesměl vědět, že dostává padělané nebo pozměněné peníze. V případě nepravosti peněz, pachatel tuto skutečnost rozpozná, až po přijetí těchto falešných peněz. Podmínkou tedy je, že mu penězi bylo placeno. Pokud by totiž již od počátku věděl, že peníze jsou padělané nebo pozměněné a přesto takové peníze přijal, nebo pokud by tyto peníze získal darem, nálezem nebo jiným podobným způsobem, posoudilo by se jeho jednání jako trestný čin padělání a pozměňování peněz, tedy podle § 233 (Šámal, 2010). Tyto dvě skutkové podstaty se navzájem vylučují, není možné naplnit jak § 233, tak § 235 při jednočinném trestném činu.

Samotné nevědomé přijetí padělaných nebo pozměněných peněz nezakládá trestněprávní odpovědnost. V tomto případě by daná osoba byla vlastně sama obětí trestného činu. Trestněprávně relevantní je až další jednání pachatele a to snaha o udání takových peněz jako pravých. Jak definuje Šámal (2010), zákon stanoví za trestný čin udávání padělaných a pozměněných peněz trest odnětí svobody v délce trvání až dvou let,

zákazem činnosti nebo propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty. Pachatelem může být jakákoli fyzická nebo právnická osoba, jenž naplní výše uvedenou skutkovou podstatu.

4.1.4 Výroba a držení padělatelského náčiní (§ 236)

Toto ustanovení sankcionuje již jednání, které samotnému padělání předchází a ve své podstatě nikdy k samotnému padělání nemusí ani dojít. Tento trestný čin má svou povahou velice blízko k přípravnému jednání k trestnému činu padělání a pozměňování peněz, protože spočívá v opatřování si a přizpůsobování prostředků a nástrojů určených k padělatelské činnosti. Rozdílným znakem mezi § 236 a § 233 odst. 5 je, že podle § 236 naplní skutkovou podstatu ten pachatel, který nemusí zamýšlet pomocí tohoto náčiní přímo padělat peníze. Výroba či držba padělatelského náčiní postačí k naplnění § 236 bez ohledu na záměr či ne záměr držitele náčiní vyrábět padělky. Díky obecné úpravě tohoto činu se nejedná o přípravu k trestnému činu padělání a pozměňování peněz, ale o zvláštní, samostatně sankcionovaný trestný čin (Šámal, 2010).

Výše uvedený trestný čin spáchá pachatel, který vyrobí sobě nebo někomu jinému nabízí či prodá anebo přechovává nástroj nebo jiný předmět určený k padělání nebo pozměňování peněz. Nástrojem k padělání peněz je jakýkoliv přípravek či nářadí, které je přizpůsobené k padělání a pozměnění peněz. Může to být např. tiskařský štoček, raznice nebo lisovací matrice. Zařízením se rozumí stroj, přístroj nebo jiné technické zařízení, které je přizpůsobeno k výše uvedeným účelům jako např. tiskařský lis, fotokopírka, razicí stroj apod. V současnosti si padělatelé vypomáhají prostřednictvím speciálních softwarů, bez kterých se v podstatě nedá zhotovit padělek s vysokým stupněm nebezpečnosti.

V případě, že pachatel ke svému činu využije výkon povolání, stává se toto přitěžující okolností a to z toho důvodu, že pro pachatele je tak snadnější spáchání trestného činu, jelikož své povolání k tomuto využije. Za trestný čin výroby a držení padělatelského náčiní stanoví zákon sankci odnětí svobody na jeden rok až pět let nebo peněžní trest.

4.1.5 Neoprávněná výroba peněz (§ 237)

Na první pohled může název tohoto trestného činu vypadat obdobně jako trestný čin § 233. Mezi těmito trestnými činy je ovšem zásadní rozdíl, protože trestný čin § 237 postihuje výrobu zákonných peněz osobou či osobami k této výrobě pověřenými

na zařízeních, jenž jsou určena k výrobě a z materiálů používajících se k výrobě zákonných peněz. Skutková podstata může být naplněna v případě, že pověřená osoba (pachatel) neoprávněně vyrobí peníze nebo prvky sloužící k ochraně peněz proti padělání, nebo dále tyto peníze či ochranné prvky uvede do oběhu, přechovává nebo opatří sobě či někomu jinému. Pachatel tak porušuje pouze právo příslušných institucí výrobu peněz zadávat a vyrobené peníze uvádět do oběhu. Šámal (2010) rozšiřuje výklad ustanovení § 237 i na peníze dosud nevydané (např. nové vzory bankovek) nebo zcela nové peníze, které začnou brzy platit (např. při nastávající měnové reformě).

Příprava je trestná a za samotné spáchání trestného činu je sankce odnětí svobody v délce jednoho roku až pěti let. Pokud je trestný čin spáchán organizovaně, nahlíží se na něj jako přitěžující okolnost a v případě že organizovanost má mezinárodní charakter, může být trestní sazba až deset let. Trestný čin může být spáchán také ve velkém rozsahu, proto je nutné posoudit konkrétní okolnosti případu. Především půjde o počet a nominální hodnotu peněz nezákonně vyrobených nebo množství prvků sloužících k ochraně.

Trestný čin neoprávněné výroby peněz je zapotřebí v souvislosti s měnovými opatřeními a stále důležitější roli měny ve vztazích mezi státy, zejména ve vazbě na univerzální platidlo Euro zavedené v Evropské unii. Je nezbytně nutné zajistit odpovídající trestněprávní postih i takových forem jednání, která narušují měnovou stabilitu výrobou peněz, s použitím zařízení nebo materiálů k výrobě peněz určených a držených v souladu se zákonem. Tato trestní ochrana je požadavkem předpisu Evropské unie.

4.1.6 Společná ustanovení (§ 238)

Ochrana podle § 233 až § 237 se poskytuje též penězům a platebním prostředkům jiným než tuzemským a tuzemským a zahraničním cenným papírům (Šámal 2010). Ochrana je zde poskytována všem cenným papírům, jako jsou akcie, zátižní listy, kupóny, šeky, směnky, opční listy, podílové listy, dluhopisy nebo vkladní listy apod.

4.1.7 Ohrožování oběhu tuzemských peněz (§ 239)

Trestný čin § 239 o ohrožování oběhu tuzemských peněz bylo na návrh České národní banky převzato ze starého trestního zákoníku i do nového.

Objektem tohoto trestného činu je chránit zájem na nerušeném a funkčním oběhu tuzemských peněz. Ohrožování oběhu tuzemských peněz, jak tvrdí Šámal (2010) zahrnuje

čtyři alternativy. Nejprve se jedná o postih pachatele, který neoprávněně vyrobí nebo vydá náhražky tuzemských peněz, v druhém případě pak jde o jednání pachatele, který náhražky neoprávněně dává do oběhu. Pod pojmem náhražky se specifikují takové platební prostředky, které mají plnit funkci peněz, tedy být oběživem a prostředkem k placení. V třetí řadě jde o odmítání tuzemských peněz bez zákonného důvodu a nakonec poškozování tuzemských peněz.

Tuzemské peníze jsou chráněny zákonem před nezákonným odmítáním či poškozováním. Za odmítání zákonných peněz se považuje jakékoli odmítnutí bez zákonných výjimek, jak bylo uvedeno v kapitole 3.2. Tyto případy se mohou vyskytovat jak v maloobchodě, tak velkoobchodě, kdy může být nezákonně požadovaná platba v alternativních měnách či jiných aktivech. Poškozováním peněz se rozumí úmyslné znečišťování, trhání, stříhání peněz, pálení a jiné formy ničení. V praxi může znamenat takové jednání např. snaha o to dát okázale najevo svoji zámožnost a to třeba zapalování cigaret bankovkou vyšší hodnoty (Šámal, 2010).

Pachatelem tohoto trestného činu může být jakákoli osoba, jak už organizátor tohoto protiprávního jednání, tak osoba, která zakázku zhotovila i když byla obeznámena s tím, že objednatel nemá právo k vydávání náhražek peněz. Pachateli se musí prokázat úmysl a za toto protiprávní jednání mu bude stanoven trest odnětí svobody až na šest měsíců, zákaz činnosti nebo propadnutí věci či jiné majetkové hodnoty.

4.1.8 Reprodukce bankovek

Za určitých okolností mohou být vyhotoveny reprodukce bankovek pro různé účely³⁷, jejichž hlavním znakem je pouze grafická podobnost, nikoliv však záměr udat tyto napodobeniny jako pravé. Tuto legální možnost upravuje zákon č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí. Konkrétně § 14 zmíněného zákona hovoří takto: *„Hmotné nebo nehmotné reprodukce tuzemských nebo cizozemských bankovek nebo mincí a předměty, které je úpravou napodobují, mohou být zhotoveny nebo prodány pouze při splnění technických kritérií stanovených prováděcím právním předpisem nebo přímo použitelným předpisem Evropské unie o medailích a žetonech podobných euromincím. Totéž platí pro případ jejich dovezení, přechovávání nebo rozšiřování za účelem prodeje nebo pro jiné obchodní účely.“* Prováděcím předpisem uvedeným v zákoně je navazující vyhláška ČNB č. 274/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o oběhu bankovek a mincí.

---

³⁷ Filmové rekvizity, marketingové předměty, školní pomůcky atp.

Bakeš (2012) uvádí, že tato vyhláška na rozdíl od předchozí neumožňuje žádné individuální výjimky schvalované příslušným orgánem (v tomto případě např. ČNB), vyhláška pouze umožňuje reprodukovat pouze tzv. bezpečné reprodukce v souladu s vyhláškou bez rozdílu subjektů a důvodů. Bakeš (2012) dále shrnuje požadované vlastnosti pro napodobeniny. Jednostranné reprodukce mohou být o velikosti max. 75 % nebo min. 125 % délky zákonného platidla, u oboustranné reprodukce je velikostní kontrast ještě přísnější, max. 50 % nebo min. 200 % délky platidla. Pokud jsou reprodukce vyrobeny ve shodném poměru a velikosti stran, musí být zhotoveny z materiálu nezaměnitelného s papírem. Pro nehmotné reprodukce platí pravidlo, že nesmí být překročen limit rozlišení 72 bodů obrazových bodů na palec a je opatřen neoddělitelným diagonálním nápisem „specimen“ či „vzor“ aj.

Zákon č. 136/2011 Sb. dále pamatuje rovněž na zneužití § 14 a to sice § 28 Správní delikty při zhotovení reprodukcí bankovek a mincí a předmětů, které je úpravou napodobují, který zní: *„Právnická nebo podnikající fyzická osoba se dopustí správního deliktu tím, že v rozporu s § 14 zhotoví, doveze, přechovává nebo rozšiřuje za účelem prodeje nebo pro jiné obchodní účely, anebo prodá hmotnou nebo nehmotnou reprodukci tuzemské nebo cizozemské bankovky nebo mince anebo předmět, který ji úpravou napodobuje.“* Stejně znění má rovněž odstavec 2, jen s tím rozdílem, že se vztahuje na fyzické osoby a v odstavci se mluví o přestupku nikoli o správním deliktu. Pro oba typy subjektů (právníké i fyzické osoby) platí stejný trest za naplnění skutkové podstaty – pokuta do výše 1.000.000 Kč.

4.2 Stupně nebezpečnosti padělků

Jako padělek lze charakterizovat jakoukoli napodobeninu platných peněz i přesto, že některé napodobeniny jsou velmi nezdařilé a mohou působit až komicky. Takové padělané bankovky mohou být udány většinou jen za určitých okolností jako je např. snížená viditelnost v okamžiku placení atp. Různá kvalita padělků může znamenat i různý stupeň škodlivosti činu pro společnost. V případě, že ČNB označí padělek stupněm 5 (nejhorší kvalita), ale soud tento padělek shledá jako zaměnitelný a schopný plnit funkci platidla, bude naplněna skutková podstata § 233 zákona č. 40/2009 Sb. Za padělané peníze může soud považovat i jen jednostrannou kresbu bankovky, kterou se podařilo udat za nepříznivých světelných okolností.

Pekárek (2000) i ČNB klasifikuje padělky podle stupně jejich nebezpečnosti, tedy kvality či zdařilosti, následovně:

1. Velmi nebezpečný – technika tisku je stejná jako technika při výrobě pravých peněz. Ochranné prvky jsou napodobeny velmi kvalitně. Pro rozpoznání těchto padělků je třeba nejmodernějších detekčních a pomocných zařízení.
2. Nebezpečný – většina prvků je napodobena, i když způsob tisku nemusí být stejný jako u originálu.
3. Zdařilý – většina ochranných prvků na padělku chybí, ale jeho vizuální podoba je shodná. Zařazují se zde napodobeniny vytištěné na barevných inkoustových či laserových tiskárnách.
4. Méně zdařilý – většina ochranných prvků chybí nebo se nevyskytují vůbec. Může jít o černobílé kopie následně dobarvované. Padělatel spoléhá při udávání do oběhu na nepříznivé podmínky.
5. Neumělý – tento padělek je za normálních okolností rozpoznatelný na první pohled.

Konkrétní data ohledně počtů padělků zařazených do jednotlivých kategorií, jsou zpracovány v **Chyba! Nenalezen zdroj odkazů.** Z tabulky lze vyčíst, že za sledované období ČNB nezadržela ani jeden padělek s označením 1 „velmi nebezpečný“. To nutně nemusí znamenat neexistenci tohoto velmi zdařilého a nebezpečného padělku, pouze ještě nebyl identifikován či rozpoznán. Nejčastěji se padělatelé „zmohou“ na padělky klasifikovány jako méně zdařilé, stupeň 4.

Tabulka 4.1: Padělky českých bankovek podle stupně nebezpečnosti

Rok	1	2	3	4	5	Celkem
2014	0	90	22	1 935	325	2 372
2013	0	236	19	1 511	219	1 985
2012	0	328	297	2 661	171	3 457
2011	0	982	74	3 830	124	5 010
2010	0	7	34	5 594	137	5 772
2009	0	12	54	1 763	168	1 997
2008	0	23	157	2 261	395	2 836
2007	0	99	471	3 020	138	3 728
2006	0	543	366	3 261	1 268	5 438
2005	0	993	221	3 112	184	4 510
Celkem	0	3 313	1 715	28 948	3 129	

Zdroj: ČNB, vlastní zpracování

Pozn.: čísla v záhlaví tabulky jsou charakterizovány a korespondují s výčtem v kap. 4.2 nad tabulkou.

4.3 Korelační analýza vybraných veličin

Na základě statistické metody byla v této části práce provedena korelační analýza počtu zadržených padělků české měny a vybraných makroekonomických veličin.

Korelace znamená vzájemný vztah mezi dvěma veličinami. V případě, že se jedna veličina změní, mění se i druhá veličina a naopak. Jestliže se mezi veličinami korelační vztah prokáže, nedokáže už korelace určit kauzální závislost tedy, která veličina je závislá a nezávislá.

Do párové korelační analýzy byly v této práci použity následující veličiny, které byly korelovány vždy s počtem zadržených padělků české měny:

- SE (Shadow Economy) – podíl stínové ekonomiky na HDP v ČR,
- GDP_n – meziroční růst HDP měřeného běžnými cenami v ČR,
- U (Unemployment) – obecná míra nezaměstnanosti v ČR,
- W_r (Wage) – meziroční růst reálných mezd.

První veličina, jež byla korelována s počtem zadržených padělků české měny, byla stínová ekonomika vyjádřena jako podíl na HDP v ČR. Teoretický vztah těchto dvou veličin lze očekávat jako pozitivní, jelikož roste-li počet padělků v oběhu, poroste rovněž stínová ekonomika. Pachatelé této trestné činnosti se budou snažit část výnosů z trestné činnosti utratit ve stínové ekonomice, proto by tento vztah mohl být validní. Na základě empirického ověření údajů v letech 2000 - 2013 (viz příloha č. 2) byla korelace potvrzena, a to dokonce jako silná pozitivní závislost (0,713 v Tabulka 4.2).

Druhý testovaný korelační vztah byl mezi počtem zadržených padělků a meziročním růstem nominálního HDP. Teoreticky by se dalo očekávat, že pokud roste nominální HDP, roste zaměstnanost a klesá nezaměstnanost, proto by mohlo hospodářských trestných činů včetně padělků ubývat. Nominální HDP by samozřejmě nemusel na tolik odrážet životní úroveň, pokud by růst byl zkreslen prostřednictvím cenové hladiny. Ve sledovaném období v ČR nelze zaznamenat silnější inflační tlaky, jenž by měly nominální HDP zásadně zkreslovat. Empiricky se tento vztah nepotvrdil, jelikož veličiny nejsou výrazněji korelovány (0,293 v Tabulka 4.2). To znamená, že růst nominálního HDP neovlivňuje počet zadržených padělků v české ekonomice a naopak.

Teoretický vztah mezi mírou nezaměstnanosti a počtem padělků je pozitivní, protože pokud bude mnoho obyvatelstva v produktivním věku nezaměstnáno, budou se snažit opatřit si prostředky různými způsoby včetně trestné činnosti. Empirický korelační koeficient je na úrovni přes 0,5 (viz Tabulka 4.2), což se dá označit za středně silnou

závislost a nezáporné znaménko také determinuje pozitivní vztah, což verifikuje předpokládanou závislost.

Posledním zkoumaným vztahem je závislost mezi počtem padělků české měny a meziročním růstem reálných mezd. Vztah veličin by měl být negativní, s růstem reálné mzdy lze anticipovat pokles hospodářských trestných činů. Empirický test v tomto případě nepotvrdil hypotézu a vztah vyšel naopak pozitivní se střední intenzitou závislosti.

Tabulka 4.2: Závislost počtu zadržených padělků české měny s vybranými veličinami

Veličina	Korelační koeficient	Předpokládaná závislost	Skutečná závislost	Intenzita závislosti
SE	0,713	pozitivní	pozitivní	vysoká
GDP _n	0,293	negativní	pozitivní	slabá
U	0,565	pozitivní	pozitivní	střední
W _r	0,501	negativní	pozitivní	střední

Zdroj: vlastní zpracování

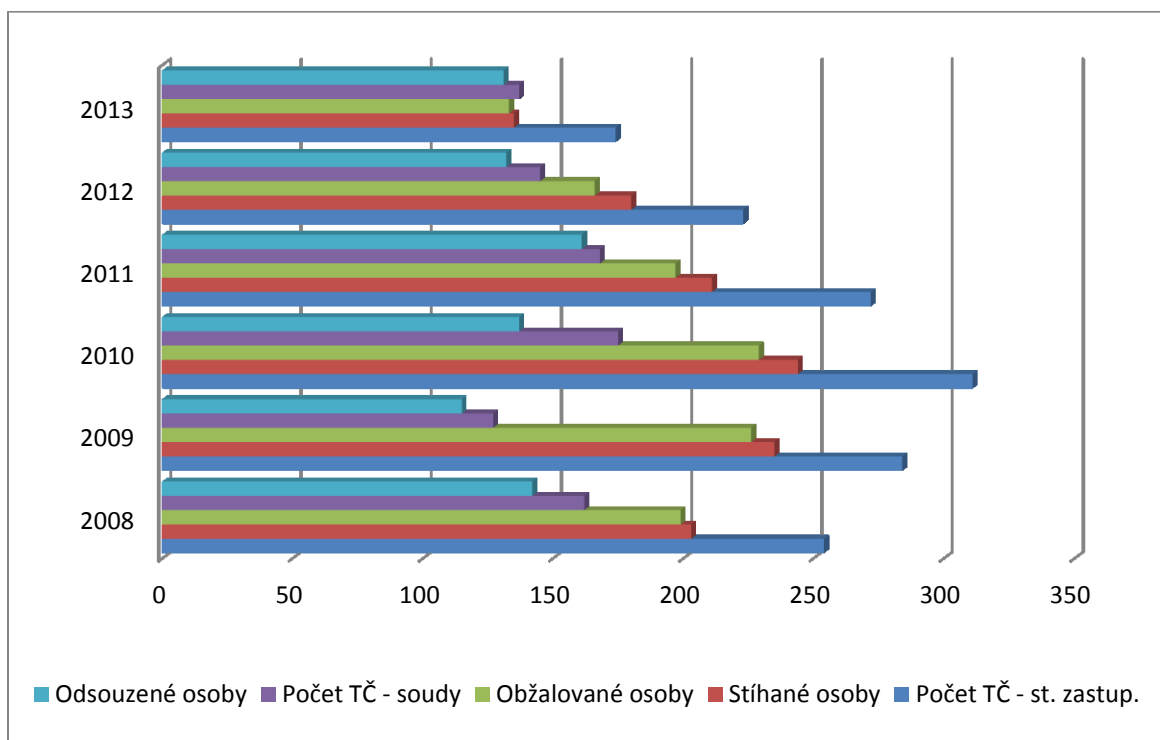
4.4 Statistika trestných činů proti měně

Tato podkapitola zobrazuje počty trestných činů, stíhaných, obžalovaných a odsouzených osob a počty trestných činů, za které byly pachatelé odsouzeni, pomocí grafického aparátu. Údaje jsou analyzovány od roku 2008 do roku 2013. Jednotlivá data lze nalézt v příloze č. 2.

Trestný čin § 233 padělání a pozměňování peněz je snadno měřitelný, jelikož po novelizaci v roce 2010 se obsah nezměnil, změnilo se pouze číslo z § 140 na § 233, proto mohla být data překllopena.

V roce 2008 bylo podle státního zastupitelství zahájeno trestní stíhání proti 203 osobám, které spáchaly 254 trestných činů. U soudu pro tento trestný čin bylo obžalováno 199 osob, přičemž odsouzeno bylo 142 osob pro 162 trestných činů. V roce 2009 se počet TČ mírně zvýšil, v souvislosti s tím vzrostl i počet obžalovaných a stíhaných osob, avšak počet odsouzených osob mírně poklesl. Další rok již trestná činnost dosáhla svého vrcholu, podle státního zastupitelství se počet trestných činů zvýšil na 311 osob (viz graf 4.1), z čehož bylo stíháno 244 osob. U soudu bylo obžalováno 229 osob a 137 osob bylo odsouzeno pro 175 trestných činů. Trend postupně začal v dalších letech klesat až do roku 2013, kdy počet trestných činů za státní zastupitelství klesl na 174 osob, přičemž u soudu bylo odsouzeno 131 osob za 137 trestných činů.

Graf 4.1: Počet trestných činů § 233

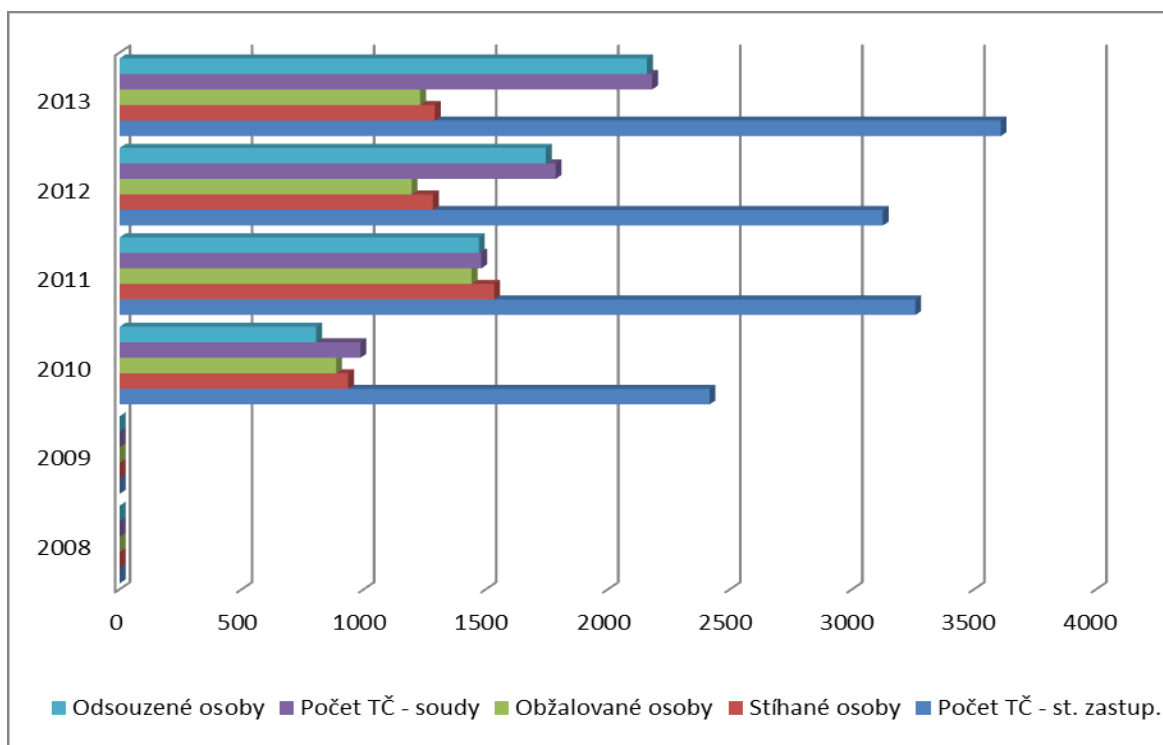
Zdroj: justice.cz, vlastní zpracování

Data za trestný čin § 234 neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku jsou dostupná až od účinnosti nového trestního zákoníku, stará úprava tuto skutkovou podstatu samostatně vůbec neupravovala.

Pohledem do grafu 4.2 lze okamžitě vidět, že počty se pohybují o řád výše oproti § 233. I trend nárůstu je patrný na první pohled, v roce 2010 se počet registrovaných trestných činů pohyboval pod hranicí 2500, ale už v roce 2013 překročil 3500 trestných činů. V závislosti na růstu trestných činů se rok od roku zvyšoval i počet odsouzených osob a počty trestných činů, za které byly pachatelé odsouzeni.

Další trestné činy v měnové oblasti už jsou zanedbatelné (viz příloha č. 2) svými počty v porovnání s předchozími dvěma paragrafy. Trestný čin § 235, jehož data je možno také překlomit ze staré úpravy, dosahuje nejvyšší hodnoty v roce 2013 a to 15 trestných činů, na základě kterých bylo odsouzeno 9 osob za 9 trestných činů.

Graf 4.2: Počet trestných činů § 234

Zdroj: justice.cz, vlastní zpracování

4.5 Prevence kriminality

Prevence kriminality znamená především předcházení trestných činů skrze znesnadnění či úplné zamezení vzniku trestných činů. Jinými slovy se preventivní politika zabývá snižováním pravděpodobnosti páchaní trestných činů. Prevence hledí do budoucnosti a využívá nerepresivní prostředky, pro srovnání trestní politika hledí do minulosti a využívá represivní prostředky. Z jiného úhlu pohledu má ovšem i trestní represe preventivní rozměr, jelikož na potenciální pachatele působí odstrašivě. Subjektů působících v oblasti prevence je celá řada přes orgány státní správy, podnikatelské subjekty, zájmová sdružení, církve, až po samotné občany (Gjuričová, 2015). Dále Gjuričová (2015) rozděluje prevenci na sociální, situační a prevenci viktimmnosti.

Sociální prevence je založena na předpokladu spokojeného občana, který má možnost se seberealizovat. V případě uspokojení potřeb jedince nedochází ke kriminálním deliktům, protože není důvod se protiprávně chovat. Tato politika je realizována mj. přes sociální politiku, zdravotnictví, školství apod. a zpravidla celoplošně. Pakliže jsou vhodně nastaveny parametry, je možné ovlivnit sociální postavení jedinců potažmo rodin. Toto tvrzení jen podporuje potvrzenou korelaci mezi nezaměstnaností a počtem zadržených

padělků české měny v kap. 4.3. Nemusí jít ovšem jen o zvýšení nezaměstnanosti, pozitivní korelaci lze anticipovat rovněž u snížení podpor v nezaměstnanosti a množstvím měnových padělků. Sníží-li se nezaměstnaným občanům podpora v nezaměstnanosti, budou se snažit svůj nedostatek řešit mj. kriminálními aktivitami.

Situační prevence má konkrétnější, efektivnější a verifikovatelnější charakter a zabývá se přímo omezením výskytu kriminality, protože se snaží znesnadnit konkrétní trestný čin. Jinými slovy tato prevence zvyšuje pachatelovu námahu při spáchání trestného činu nebo minimalizuje prospěch plynoucí z trestného činu a zvyšuje riziko odhalení. Nejviditelnější roli hrají ochranné prvky, kterými jsou peníze pokryty. Ochranné prvky znesnadňují padělání a pachatel musí užívat sofistikovanější, technicky náročnější a ekonomicky nákladnější postupy, pokud chtějí docílit těžko rozpoznatelných padělků. Dále ochranné prvky zvyšují rovněž riziko odhalení padělků a v některých případech tedy i padělatele resp. udavatele.

Prevence viktimmnosti soustřeďuje svou pozornost na potenciální oběti, které jsou vzdělávány a poučovány o chování vedoucím k eliminaci stát se obětí trestného činu, popř. jak trestný čin procesovat, když už nastane. Informační kampaň může probíhat skrze všeobecnou osvětu ve snaze poučit veřejnost ze strany ČNB, kde je možné nalézt výčet ochranných prvků českých bankovek. Samozřejmostí je povinnost školit zaměstnance zpracovávající hotovost (např. ve finančních institucích) nebo zaměstnance přijímající hotovost (např. v maloobchodě).

Situace v oblasti prevence padělání platebních prostředků může být v ČR hodnocena pozitivně. Ze sociální prevence lze vyzdvihnout širokou dostupnost a kvalitu zdravotní péče, rovněž školství. Problematictější se jeví dlouhodobá nezaměstnanost určitých skupin obyvatelstva. Ochranné prvky české koruny jsou na špičkové úrovni, proto vynaložené úsilí a odbornost padělatele musí být opravdu vysoká. Z tohoto důvodu se pachatele budou snažit udat padělky za nepřehledných situací, pod časovým tlakem příjemce, za zhoršených viditelnostních podmínek apod. V tomto ohledu je prevence viktimmnosti nedostatečná, vhodná by byla informační kampaň a osvěta příjemců peněžních prostředků.

5 Závěr

Peníze jsou jedním z největších vynálezů lidstva, protože usnadnily ekonomickou směnu. Už nemuselo docházet ke dvojí shodě potřeb mezi kupujícím a prodávajícím, protože bylo placeno univerzálním aktivem, které přijímaly všechny ekonomické subjekty. Ryze ekonomické zájmy účastníků transakcí daly tzv. zdola vzniknout prvním penězům. Když objevily moc a sílu peněz vládci či panovníci, zmonopolizovaly emisi peněz a paradoxně se staly jako jedni z prvních padělatelů.

Předpokladem kvalitního a bezporuchového měnového systému je propracovaný legislativní rámec. Ten v české republice nechybí, ale jednotlivé normy jsou rozprostřeny napříč finančním právem. Základní právní normou v oblasti měnového práva v ČR je zákon o České národní bance. ČNB má výlučné právo emitovat zákonné oběživo a stanovuje jako peněžní jednotku korunu českou. Česká měna se řadí mezi měnové systémy s nuceným oběhem. Prostřednictvím zákona o oběhu bankovek a mincí je vynucováno přijímat bankovky a mince bez výhrad (s určitými výjimkami). Peněžní soustava ČR se skládá z šesti nominálních mincí a ze sedmi nominálních bankovek, s tím že nejčastěji používaným oběživem je tisícikoruna.

I přesto, že se ČNB snaží neustále inovovat ochranné prvky na svých bankovkách a vydávat nové vzory, padělatelé následují tento trend a využívají nových technik. Ovšem tyto kvalitní padělky se vyskytují jen zřídka, nejčastěji jsou v ČR zadrženy padělky se stupněm nebezpečnosti 4, méně zdařilé. Za normálních okolností lze tyto méně zdařilé padělky dobře rozpoznat. Proto zde hraje důležitou roli prevence viktimmnosti, která by měla upozorňovat příjemce hotovosti na možná rizika především nestandardních prodejních míst, situací a okolností. Pokud příjemce hotovosti přijme falešnou bankovku a rozpozná ji např. až při dalším zpracování, je nucen celou událost nahlásit a podezřelou bankovku bez náhrady předat k expertíze do ČNB.

Cílem práce bylo popsat a zhodnotit současnou právní úpravu ČR v oblasti padělání oběživa včetně návrhů prevence. Díky tomu bylo zjištěno, že dominantní roli v celém systému ochrany měny hraje trestní právo, byť reaguje až retrospektivně na základě skutkové podstaty. V trestním zákoníku jsou definovány trestné činy proti měně v rozmezí § 233 – 239. Nový trestní zákoník účinný od roku 2010 plně odráží i ochranu pokročilých platebních metod, jako jsou elektronické peníze a elektronické platební prostředky. Nejčastěji páchaným trestným činem je protiprávní akt definovaný v § 234 neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku, ten byl zveřejněn až po novelizaci.

Počty trestných činů § 234 od vykazování v roce 2010 neustále rostou, s tím že jich v roce 2013 bylo přes 3500, za což bylo odsouzeno přes 2000 osob. Druhým častým trestným činem je klasické padělání a pozměnění peněz, jenž je upraveno v § 233 (dříve § 140).

Na základě naplněného cíle této práce lze říci, že tresty za padělání jsou velmi vysoké, prevence dostatečná, a přesto dochází k těmto deliktům. Z pohledu autora je to bohužel logický jev. Nikdy nebudou a nemohou být všechny skupiny obyvatelstva spokojeny se svou materiální stránkou života, i přes maximální sociální prevenci. Lidské potřeby jsou totiž bezbřehé a v dnešní době jsou uspokojovány skrze materiální statky, za které se musí platit. Z tohoto důvodu může být cestou pro pachatele padělání či pozměňování peněz. Některé skandinávské státy již dnes diskutují možnost pouze bezhotovostního platebního styku a zrušení hotovostního platebního styku. Toto opatření by samozřejmě zcela vymýtilo padělání hotovosti, ale trestná činnost by se přesunula na pole elektronických peněz. Nutno dodat, že skandinávským zákonodárcům primárně nejde o boj s paděláním, ale o boj s černou či šedou ekonomikou, která se odehrává výlučně hotovostně. Padělání má opravdu velmi dlouhou historii, stále tady je a pravděpodobně ještě dlouho bude.

Seznam použité literatury

Knihy:

BAKEŠ, Milan a kol., 2012. *Finanční právo*. 6. vyd. Praha: C.H. Beck. ISBN 978-80-7400-440-7.

FRIEDMAN, Milton, 1997. *Za vším hledej peníze*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-7169-480-0.

GERŠLOVÁ, Jana a Milan SEKANINA, 2002. *Teze k přednáškám předmětu Dějiny národního hospodářství*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava. ISBN 80-248-0203-1.

GRŮŇ, Lubomír, 2009. *Peníze a právo*. Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc. ISBN 978-80-244-2337-1.

HÁSKOVÁ, Jarmila a kol., 1993. *Československé bankovky, státopvky a mince 1919 – 1992*. Praha: Lunarion. ISBN 80-85774-05-4.

HOLMAN, Robert, 2005. *Dějiny ekonomického myšlení*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck. ISBN 80-7179-380-9.

JÍLEK, Josef, 2004. *Peníze a měnová politika*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-0769-1.

KODEROVÁ, Jitka, Milan SOJKA a Jan HAVEL, 2011. *Teorie peněz*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7357-640-0.

MACH, Petr, 2003. *Teorie ražebného a inflační daně*. Praha. Doktorská dizertační práce. Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta financí a účetnictví, Katedra měnové teorie a politiky.

MRKÝVKA, Petr a Ivana PAŘÍZKOVÁ, 2009. *Základy finančního práva*. [Brno]: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-4514-9.

PEKÁREK, Jiří, 2000. *Poznáte padělané bankovky?* Praha: Pragoeduca. ISBN 80-85856-84-0.

REVENDA, Zbyněk, 2000. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 3. vyd. Praha: Management Press. ISBN 80-7261-031-7.

REVENDA, Zbyněk, 2011. *Centrální bankovníctví*. 3. vyd. Praha: Management Press. ISBN 978-80-7261-230-7.

ROTHBARD, Murray, 2001. *Peníze v rukou státu*. Praha: Liberální institut. ISBN 80-86389-12-X.

Dostupné z:
http://www.libinst.cz/Files/KqLFy4r2/profile/2618/rothbard_penize.pdf

ŠÁMAL, Pavel, 2010. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck. ISBN 978-80-7400-178-9.

VENCOVSKÝ, František, 2003. *Vzestupy a propady československé koruny*. Praha: Oeconomia. ISBN 80-245-0497-9.

Internetové zdroje:

ČNB, 2007. *Racionalizace soustavy drobných mincí v ČR* [online]. Praha [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/platidla/mince/ukoncení_platnosti/download/10_20_info.pdf

ČNB, 2011. *Průvodce ochrannými prvky bankovek* [online]. Praha [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/publikace/download/brozura_A5_ochranné_prvky.pdf

ČNB, 2014a. *Harmonizované peněžní agregáty České republiky* [online]. Praha: ČNB, 5. 10. 2005 [cit. 7. 12. 2014]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/statistika/menova_bankovni_stat/stat_mb_met/stat_mb_harmon_agregata.html

ČNB, 2014b. *Bankovky a mince: Struktura peněz v oběhu* [online]. [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/platidla/obeh/struktura_/index.html

ČNB, 2014c. *Měnová politika: Měnověpolitické nástroje* [online]. [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/

GJURIČOVÁ, Jitka, 2015. *Prevence kriminality: O prevenci kriminality* [online]. [cit. 2015-04-23]. Dostupné z: <http://www.prevencekriminality.cz/o-prevenci-kriminality/teoreticky-uvod/>

Justice.cz, 2008. *InfoData: Statistické ročenky* [online]. [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html;jsessionid=0dab7cf1ad16b92130b997eef4cc>

SURGA, Leopold, 2012. *České bankovky a mince 1993 - 2012* [online]. Praha: Jerome ve spolupráci s ČNB [cit. 2015-03-29]. ISBN 978-80-903266-9-9. Dostupné z: https://www.cnb.cz/soubory_ke_stazeni/publikace/bankovky_mince_ls.pdf

Zákony:

Úřední sdělení ČNB ze dne 26. března 2014 k některým ustanovením zákona o oběhu bankovek a mincí.

Vyhláška České národní banky č. 173/2008 Sb., o ukončení platnosti bankovek po 20 Kč vzoru 1994 a vzoru 1996.

Vyhláška České národní banky č. 174/2008 Sb., o ukončení platnosti mincí po 50 haléřích vzoru 1993.

Vyhláška České národní banky č. 412/2009 Sb., o vydání bankovek po 5 000 Kč vzoru 2009.

Vyhláška České národní banky č. 79/2003 Sb., o ukončení platnosti mincí po 10 haléřích vzoru 1993 a mincí po 20 haléřích vzoru 1993.

Zákon č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí a o změně zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů.

Seznam zkratek

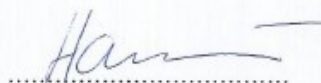
apod.	a podobně
CB	Centrální banka
CERTIS	Czech Express Real Time Interbank Gross Settlement
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ECB	Evropská centrální banka
Kč	koruna česká
mj.	mimo jiné
SBČS	Státní banka československá
USD	americký dolar

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 25. 4. 2015

Lucie Harazimová

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Obrázek 3.1: Umístění jednotlivých ochranných prvků	27
Tabulka 3.1: Struktura peněz v oběhu ke konci roku 2014	25
Tabulka 4.1: Padělky českých bankovek podle stupně nebezpečnosti	41
Tabulka 4.2: Závislost počtu zadržených padělků české měny s vybranými veličinami	43
Graf 4.1: Počet trestných činů § 233	44
Graf 4.2: Počet trestných činů § 234	45

Seznam příloh

Příloha č. 1: Umístění jednotlivých ochranných prvků

Příloha č. 2: Závislost počtu zadržených padělků české měny s vybranými veličinami

Příloha č. 3: Tabulka počtů trestných činů § 233 - § 239